

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra komunikace

Alena Kyseláková

Mediální obraz náboženských
společností v meziválečném období

1918-1939

Bakalářský projekt

Vedoucí práce: doc. Mgr. et Mgr. ThLic. Jaroslav Franc, Th.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem tento bakalářský projekt vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedenou literaturu a další zdroje.

V Olomouci, dne 18. 3. 2024

Alena Kyseláková, v.r.

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce doc. Mgr. et Mgr. ThLic. Jaroslavu Francovi, Th.D.za jeho cenné rady a podporu během psaní bakalářské práce. Rovněž chci také poděkovat Mgr. Renátě Sedlákové, Ph.D. za její pomoc při nasměrování analýzy mediálního obrazu, Mgr. Michaelae Veteškové a Mgr. Ivaně Pustějovské za jejich vedení při tvorbě mediálního výstupu k bakalářské práci, Mgr. Františku Matouškovi za prvotní impulz pro zájem o danou problematiku. Rovněž chci poděkovat Mgr. Naděždě Tesaříkové za poskytnutí kronik Němčic nad Hanou a také chci poděkovat všem mým blízkým za jejich podporu během celého studia.

Obsah

Úvod	6
1 Církev Ducha svatého	8
1.1 Název církve	8
1.2 Historie	9
1.3 Problémy se státními orgány	14
1.4 Nauka	16
1.5 Současnost	17
2 Svobodné bratrství	18
2.1 Historie	18
2.2 Vývoj názvu	20
2.3 Organizace a současnost Českého unitářství	21
2.4 Nauka	23
3 Historický úvod k dějinám české religiozity	26
3.1 Ekonomická situace	27
3.2 Náboženská víra	28
4 Analýza mediálního obrazu v dobovém tisku	34
4.1 Výběr článků	35
4.2 Teorie morální paniky a její aplikace	38
4.3 Novinové tituly	42
4.4 Novinové titulky	43
4.5 Označení náboženských společností	46
4.6 Možnost vyjádření členů	49
4.7 Podobnost mezi analyzovanými církvemi	50
4.8 Etický rozměr konfliktu	53

4.9	Shrnutí.....	55
5	Analýza anopress.....	57
6	Mediální výstup.....	59
	Závěr.....	60
	Anotace.....	61
	Abstract.....	62
	Seznam tabulek a obrázků.....	63
	Seznam příloh.....	64
	Bibliografie.....	65

ÚVOD

Prvotní myšlenka pro téma bakalářského projektu vznikla na jaře v roce 2022 během bádání po Svědcích Jehovových v mém rodném městě v Němčicích nad Hanou. Díky Mgr. Josefu Matouškovi, místnímu historikovi, jsem však objevila náboženskou společnost, která zde fungovala před 100 lety, a v dnešní době o ní není žádné povědomí. A to jsem chtěla změnit. Nahrávky s místními pamětníky tak vznikly čistě z mého zájmu o věc, aniž bych tušila celkový rozsah práce, která pak nastala v bádání v Okresním archivu v Prostějově, Národní knihovně České republiky, nebo v Moravské zemské knihovně v Brně. Tímto svým bádáním jsem totiž chtěla nejen zmapovat celé fungování církve, ale i jak na něj nahlížela společnost a dobová média.

Tématem mého bakalářského projektu je tedy Mediální obraz náboženských společností v meziválečném období 1918-1939. Mezi hlavní cíle jsem si stanovila popsat dvě předem vybrané náboženské společnosti, které fungovaly v období meziválečného Československa, Církev Ducha svatého a Svobodné bratrství. Nadále také zjistit, zdali a jak se o nich psalo v dobovém tisku. Čemu tehdejší novináři věnovali pozornost, jak nazývali obě náboženské společnosti a zda se na některou z těchto společností dá aplikovat teorie morální paniky. Vzhledem k oboru, který studuji, jsem si dala za cíl provést analýzu etického rozměru konfliktu pomocí tzv. Potter boxu a rovněž provést také analýzu ANOPRESS. Touto analýzou chci zjistit, jestli i v současné době zaujímají obě náboženské společnosti místo v médiích i přes to, že se jedná i historické téma.

Celá práce je rozdělena do kapitol, jmenovitě: Církev Ducha svatého, kde se věnuji problematice názvu církve, její historii, problémům se státními orgány, nauce a současnosti. Svobodné bratrství, kde rovněž zkoumám problematiku názvu církve, jejich nauku, historii a současnost. Neméně důležitou součástí je i kapitola základního historického úvodu, ve které osvětluji náboženskou situaci v dané době a rovněž i ekonomickou, která ovlivnila občany tehdejšího Československa. Poté následuje analytická část bakalářské práce, nejprve analýza mediálního obrazu v dobovém tisku, následně analýza ANOPRESS. Jako poslední část mé práce je uveden mediální výstup.

Hlavními zdroji pro vypracování této práce jsou *články z dobového tisku*¹ nalezené v Národně knihovně České republiky a Moravské zemské knihovně v Brně, poté *Náboženství a moderní česká společnost*² od Davida Václavíka, *pamětní knihy Němčic nad*

¹ Celkový přehled použitých článků z dobového tisku je umístěn na s. 36-37, v kapitole analýzy mediálního obrazu v dobovém tisku.

² VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*, Praha: Grada, 2009.

Hanou,³ *Moral Panics as Cultural Politics - Introduction to the Third Edition*,⁴ jejímž autorem je Stanley Cohen, *Encyklopedie náboženských směrů*⁵ od Zdeňka Vojtíška, nebo také informační weby *Českých unitářů*.⁶

³ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H.: Fond SŠ Němčice n. H., inv. č. 212. 1950.

KROUPA, František. Památní kniha farnosti němčické. 1926.

HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926. Státní okresní archiv Prostějov: Fond AM Němčice, Inv. č. 325.

⁴ COHEN, Stanley. „Moral Panics as Cultural Politics - Introduction to the Third Edition,“ in: *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. 3. vydání. London: Routledge, 2002.

⁵ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha: Portál, 2005.

⁶ UNITARIA. *Náboženská společnost českých unitářů, „1922 - Založení Svobodného bratrství,“* <https://www.unitaria.cz/100let/pohledy-do-historie/1922>

1 CÍRKEV DUCHA SVATÉHO

Církev Ducha svatého představovala jednu z lokálních věr v Němčicích nad Hanou. Ačkoliv jejich rozšíření nebylo nijak veliké, dosáhly vyššího počtu věřících a informace o jejich činech se šířily napříč celým Československem.

Vzhledem k tomu, že historické prameny používají odlišné názvy pro Němčice nad Hanou, je důležité zmínit vývoj jména tohoto města. Už jen samotný tvar názvu Němčice se v historických písemných pramenech objevoval v mnoha podobách, jako „Niempcicz“, „Niemicz“, „Niembsczitz“ či „Niemiczitz“.⁷ Z kontextu ale bylo vždy patrné, že se jedná o totožné Němčice. František Václav Peřinka ve své knize *Vlastivěda moravská* uvádí, že „na rozdíl, od četných Němčic na Moravě jmenovaly se naše Němčice již ve stol. XVIII. Němčicemi na Hané, Němčice nad Hanou.“⁸

Až do počátku 19. století se tedy souběžně užívaly tři různé názvy obce, tedy: „Němčice“, „Němčice na Hané“ a „Němčice nad Hanou“. Ani jedno z těchto jmen města ale nezůstalo ojedinelým. Přidaly se k nim také dvě další jména, a to Němčice u Kojetína a Němčice u Nezamyslic.⁹ Veškeré tyto zmatky v pojmenování byly ukončeny v roce 1914, kdy Ministerstvo vnitra změnilo název na Němčice na Hané. Ovšem ani tento název nezůstal na stálo a v roce 1925 byl název oficiálně změněn na Němčice nad Hanou. Ten zůstal v platnosti dodnes. I v současnosti se ale můžeme setkat s užitím názvu Němčice na Hané.¹⁰

Název Němčice na Hané byl i chybně užit v novinových článcích, které budu v následující části práce analyzovat. Vzhledem ke stávajícímu názvu Němčice nad Hanou jsem se rozhodla pro ucelené používání aktuálního názvu skrze celý bakalářský projekt.

1.1 Název církve

Nejednoznačnost názvu této církve je zřejmá ze všech historických zdrojů, i z dobového tisku. Ve většině případů bylo užito oslovení Duchaři, ovšem tento

⁷ MATOUŠEK, Josef, „Dějiny Němčic nad Hanou v letech 1406-1848,“ <https://theses.cz/id/5ffu8v/941421> [cit. 9. 1. 2024], Olomouc, 2010. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, s. 9-10.

⁸ PEŘINKA, František Václav, Augustin KRATOCHVÍL a Muzejní spolek (Brno, Česko). *Vlastivěda moravská, II, Díl II Místopisu, Čís. [50]: Místopis Moravy. Olomoucký kraj. Kojetický okres.* V Brně: Muzejní spolek, 1930, s. 91.

⁹ MATOUŠEK, Josef, „Dějiny Němčic nad Hanou v letech 1406-1848,“ s. 10-12.

¹⁰ Tamtéž, s. 13.

název je problematický a má náznak sektářství. Mezi další užité názvy patří Církev Ducha svatého, nebo též Pravá víra Kristova. Který z nich ale je ten správný, nelze určit.

1.2 Historie

První zmínky o nově vznikající víře pochází ze dne 8. září 1923. V místním hostinci na obecní Budově, č. p. 3, u Karla Blably se debatovalo o různých náboženských směrech. Této debaty se zúčastnil Jaroslav Očenášek a prohlásil: „Pliji na toho sv. Ducha, ve kterého vy věříte.“¹¹ Za svůj výrok byl hned udán přítomným Klementem Trpíkem na místní četnické stanici. K dalšímu incidentu došlo 29. prosince 1923 v holičské místnosti Cyrila Rumlíka, č. p. 185, kde Jaroslav Očenášek společně s Františkem Študentem nazvali prezidenta „vlkem hltavým, zlodějem a žebrákem.“¹² Za tento svůj výrok byli rovněž udáni na četnickou stanici, kde svůj výrok vysvětlovali takto: „Tam prezident buď se nemodlí o chléb, ale bere ho, jest tedy zloděj; nebo se modlí, žebrá o něj a pak jest žebrák.“¹³

Církev Ducha svatého vznikla podle kroniky měšťanské školy následovně: František Študent, správce cihelny neboli cihlářský mistr v Mořicích, měl doma starou kralickou bibli, ve které se dočetl, že římskokatolická církev není pravá církev. V bibli se rovněž dočetl, že jeho bratr Karel Študent, hodinář z Němčic nad Hanou, je pravým Duchem svatým. Karel Študent byl prý ve válce střelen do srdce a přesto nezemřel. Nadále žije i s kulkou v srdci. Tato informace měla jen přispět k tomu, že on, Duch svatý, je nesmrtelný.¹⁴

Aby všem dokázal nesmrtelnost a svou novou roli Ducha svatého, rozhodl se Karel Študent pro veřejný výstup. Popis tohoto aktu se však liší. Podle pamětníka Antonína Ošťádal se stalo: „Při jednom z jejich shromáždění si Karel Študent přivázal husí křídla na ruce. Vylezl si na štít stodoly, údajně na starém stadionu, a prohlásil: »Jestli jsem Duch svatý, tak poletím do nebe.« Skočil a samozřejmě se polámal.“¹⁵ Pamětnice Magdalena Šebestová však vypráví příběh takto: „Říkali to tehdy, že si Karel Študent udělal křídla z peří a chtěl letět nad Broděnkou. Jenže

¹¹ STÁTNI OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H.: Fond SŠ Němčice n. H., inv. č. 212. 1950, s.47.

¹² Tamtéž, s. 48.

¹³ Tamtéž, s. 48.

¹⁴ Tamtéž, s. 49

¹⁵ OŠŤÁDAL, Antonín. Příběh o křídlech [slovní výpověď]. 2022.

přišlo veliké horko, a ono jim rozpustilo vosk, nebo čím to měli spojené a spadl do Broděnky.“¹⁶

Na jaře v roce 1924 zemřela Karlu a Františku Študentovi jejich matka Marie Študentová. Oni sami však uznali, že jejich matka nezemřela a pouze spí. Celý pohřeb zorganizovali bez účasti kněze a sami ji pohřbili na místním hřbitově.¹⁷

Zpočátku si místní občané o příslušnících této církve mysleli, že jsou pouzí blázni a nepřikládali jejich řečem žádnou pozornost. Zlom nastal v roce 1924, tj. po roce jejich působení, kdy ve svých řečech začali urážet hlavu státu, hlavu katolické církve a veškeré její obřady a příslušníky.¹⁸

Na podzim roku 1924, 17. října, okresní soud v Kojetíně nařídil Františku Študentovi podrobení se lékařskému pozorování na dobu dvou měsíců v léčebném ústavu v Kroměříži. V usnesení okresního soudu je uvedeno, aby „František Študent, jenž je stížen náboženským šílenstvím a dopouští se různých činů trestných, zbaven byl pro duševní chorobu svéprávnosti po případě dodán byl do uzavřeného ústavu.“¹⁹ Podle posudku soudního lékaře Černého trpěl František Študent utkvělou myšlenkou náboženského rázu a duševní chorobou, u které lze zjistit rozsah až delším pozorováním. František Študent se tak stal prvním hospitalizovaným členem této církve, ne však posledním.²⁰

Protože součástí nauky bylo neposílání svých dětí do škol, jejich rodiče, příslušníci Pravé víry Kristovy, byli pravidelně trestáni. Nejdříve finančně, poté je místní četníci umisťovali každý měsíc na 20 dní do vězení.²¹ Přese všechny dosavadní tresty rozhodl se okresní soud v Kojetíně pro odebrání dětí z péče. K tomuto kroku došlo 8. ledna 1925 v rodinách Metoděje Vrány, Adolfa Študenta a Antonína Antla. Metoději Vránovi byly odebrány děti Metoděj, Františka a Marie a svěřily se do péče Hermenegilda Vrány z Němčic nad Hanou, č. p. 294. Adolf Študent byl zbaven otcovské moci u své dcery Bohumily a jejím poručníkem se stal Jan Šírek z Němčic nad Hanou, č. p. 60. Antonínu Antlovi byly odebrány děti

¹⁶ ŠEBESTOVÁ, Magdalena. Příběh o křídlech [slovní výpověď]. 2022.

¹⁷ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s.49.

¹⁸ HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond AM Němčice, inv. č. 325, s. 49.

¹⁹ OKRESNÍ SOUD V KOJETÍNĚ. Usnesení [Úřední dokument], 1924, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond: Archiv městečka Němčice nad Hanou, 1581-1945, náboženská sekta Pravá víra Kristova, inv. č. 229; karton 15.

²⁰ OKRESNÍ SOUD V KOJETÍNĚ. Usnesení [Úřední dokument], 1924.

²¹ HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926, s. 50.

Aloisie, Antonín a František a byly svěřeny do péče Františka Mika, dělníka z Vrchoslavic.²² Odůvodnění ve všech usnášeních znělo: „Dle přípisu okresního školního výboru v Přerově a obecní rady v Němčicích neposílá jmenovaný svých dětí školou povinných do vyučování, jelikož dle jeho tvrzení, jako vyznavač víry Kristovy neuznává zákonů světských a vzdor úsilí správy školy, místní školní rady a okresního školního výboru zdráhá se děti do školy posílat, následkem toho tyto pobíhají po obci zanedbávající vyučování.“²³

O pár dní později, 11. ledna 1925 se okresní soud v Kojetíně rozhodl pro další krok v omezení činnosti církve, umístit Adolfa Študenta a Josefa Študenta do léčebného ústavu v Kroměříži. V odůvodnění okresní soud uvedl, že „Adolf Študent a Josef Študent mají utkvělou myšlenku, že Karel Študent, hodinář z Němčic, jest Duch svatý, slíbený Utěšitel světa, neuznávají zákonů světských, nýbrž pouze zákon Boží.“²⁴ Podle dalších historických zdrojů bylo hospitalizovaných členů více, jedním z nich byl i Karel Študent. Ovšem není známo, kdy k těmto hospitalizacím došlo.

Jedním z nejvýraznějších počínů vyznavačů Pravé víry Kristovy bylo rozbíjení křížů v Němčicích nad Hanou a přilehlém okolí. Na počátku ledna 1926 došlo k rozbití dvou křížů na místním hřbitově. Tohoto vandalství se měl v neděli 10. ledna 1926 dopustit 19letý kamnářský pomocník Alois Metelka, syn zdejšího kamnáře Františka Metelky. Při celé akci mu měl dopomáhat 13letý Bohumil Študent, syn Adolfa Študenta. Společně rozbili kamenné kříže Zachariáše Kahaje a Arnošta Jedličky a poté je na kolečkách dovezli k mlýnské strouze, kde všechny zbytky křížů vhodili do strouhy.²⁵

16. března 1926 rozbíjení křížů ještě více vygradovalo. V Němčicích nad Hanou a jeho přilehlém okolí bylo zdemolováno 12 křížů, pomníků a socha Panny Marie u řeky Hané u Vrchoslavic. Z celkového počtu byly 4 kříže do základů vyvráceny,

²² OKRESNÍ SOUD V KOJETÍNĚ. Odebrání dětí z péče. In: Obecní úřad městyse Němčic na Hané. [Úřední dokument], 1925, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond: Archiv městečka Němčice nad Hanou, 1581-1945, náboženská sekta Pravá víra Kristova, inv. č. 229; karton 15.

²³ Tamtéž.

²⁴ OKRESNÍ SOUD V KOJETÍNĚ. Usnesení [Úřední dokument], 1925, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond: Archiv městečka Němčice nad Hanou, 1581-1945, náboženská sekta Pravá víra Kristova, inv. č. 229; karton 15.

²⁵ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s.54.

na ostatních byly poškozeny jen části.²⁶ Mezi rozbité kříže patřily: Kříž Antonína Oplockého na Hrušeckém kopci, Červený kříž Jana Baláše, Kříž Oplockého, Kříž Hrdého, Kříž Mat. Dvořáka a Kříž F. Kyseláka, který byl postaven v poli směrem na Mořice.²⁷

Místo toho, aby se pachatelé schovávali, ke všemu se hrdě přiznali. Za tímto činem stáli: Karel Lasovský, Alois Študent, František Antl, Marie Antlová, Emílie a Marie Študentovy.²⁸ Všichni pachatelé byli zatčeni a odvedeni k soudu, kde jim byl vyměřen 9měsíční trest ve vězení.²⁹ Není ovšem jisté, zda tito odsouzení byli opravdu pachateli. Historické prameny se spíše přiklání ke skutečnosti, že zatčené osoby jsou nevinné a vzali na sebe vinu dobrovolně, aby praví pachatelé, dospělí, mohli zůstat doma a nadále pokračovat ve svých činech.³⁰

Po veškerých těchto činech se začala celková činnost náboženské společnosti strmě radikalizovat. Příslušníci církve začali prohlašovat, že Němčice a celé okolí bude v plamenech. Proto museli hasiči po delší dobu hlídat město, hřbitov a přilehlé okolí.³¹

Vzhledem k tomu, že rozbíjení křížů vzniklo na základě jedné z návštěv v léčebném ústavu v Kroměříži u Karla Študenta a ostatních hospitalizovaných, rozhodlo se místní četnictvo s místními úřady pro další kroky. Prvním z kroků bylo omezení návštěv v ústavu, to však nepomohlo. Ředitelství moravského zemského ústavu v jednom z dopisů napsalo, že „příbuzní právem uvádí, že členové jich rodiny, jsou-li choromyslní, mají přece jako nemocní právo, by mohli býti navštěvováni. Přesto přistoupeno bylo k pokusu návštěvám učiniti přítrž. Výsledkem téhož bylo, že sektáři ve značném počtu přijížděli do ústavu, u lékařů hrozbami a nadávkami domáhali se připuštění ku svým příbuzným.“³² Hlavním důvodem oné návštěvy byla zejména snaha odvézt domů Karla Študenta, protože tam podle věřících nepatří. Návštěva vygradovala až do účasti četníků, kterým se

²⁶ HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926, s. 56.

²⁷ KROUPA, František. Památní kniha farnosti němčické. 1926, s.81.

²⁸ Tamtéž, s. 81.

²⁹ HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926, s. 56.

³⁰ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s.54.

³¹ Tamtéž, s. 55.

³² ŘEDITELSTVÍ MOR. ZEMSKÉHO ÚSTAVU. Moravský zemský léčebný ústav v Kroměříži: Četnické stanice v Němčicích nad Hanou, [Úřední dokument], 1926, uchováno v Státní okresní archiv v Prostějově, Archiv městečka Němčice nad Hanou, četnická stanice, inv. č. 190; karton 12.

podářilo situaci uklidnit. O tomto incidentu informoval i dobový tisk Moravský večerník v článku „*Duchaři z Němčic si přišli do blázince pro svého vůdce Študenta.*“³³

Důležitost a naléhavost celé situace se stupňovaly i korespondencí posílanou mezi jednotlivými úřady. Dne 4. dubna 1926 zaslal obecní úřad městyse Němčice na Hané žádost Moravskému zemskému výboru v Brně. Předmětem dopisu bylo: „Přemístění chorobomyslných příslušníků této církve z Kroměříže do jiného ústavu“. Součástí korespondence byl popis celkové situace, jak vznikla tato víra, kdo jsou jejich členové a čeho všeho se příslušníci církve už dopustili. Celý dopis končí slovy: „Choromyslný Karel Študent trestán býti nemůže a bylo by tedy záhodno, ba je nutno, aby byl z Kroměříže odstraněn, někam daleko, třeba až na Slovensko, aby nikdo o něm nevěděl, s nikým z Němčic a ze členů sekty nepřišel do styku a nemohl se k všelikým trestným a nerozumným kouskům své přívržence naváděti.“³⁴ Na základě veškerých stížností a předešlých událostí doopravdy došlo k přemístění hospitalizovaných vyznavačů církve do jiných blázinců. Každý z nich jinam,³⁵ ovšem není známo kam.

Přesný počet příslušníků Právě víry Kristovy není jistý, v jednotlivých historických pramenech se počty mírně liší. V pamětní knize městyse Němčic na Hané se uvádí, že členů „bylo v Němčicích s dětmi asi 40 a celkem i v okolních osadách (Mořice, Tištin, Kojetín) asi kolem 100.“³⁶ Dle kroniky měšťanské školy se v roce 1924 hlásily k víře tyto rodiny: Rodina Františka Študenta, rodina Karla Študenta, rodina Adolfa Študenta, rodina Metoděje Vrány, rodina Františka Horňáka, rodina Ignáce Vrány, rodina Jenovéfy Antlové, rodina Františka Oulehly, dále 3 rodiny v Mořicích, 2 rodiny v Tištině a také Jaroslav Očenášek, významný hudební skladatel.³⁷

Příslušníci Právě víry Kristovy se však snažili víru rozšiřovat po celém kraji. To se jim na krátkou dobu i povedlo např. v Hodoníně, kde byl zatčen příbuzný zdejších Študentů, Alois Študent. Ten se měl dopustit štvání proti náboženství

³³ „Duchaři z Němčic si přišli do blázince pro svého vůdce Študenta,“ Moravský večerník. Olomouc, 14. 3. 1931. ročník 10, číslo 62. str.4.

³⁴ OBECNÍ ÚŘAD MĚSTYSE NĚMČICE NAD HANOU. Přemístění chorobomyslných příslušníků této církve z Kroměříže do jiného ústavu [Úřední dopis] 1926, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond: Archiv městečka Němčice nad Hanou, 1581-1945, náboženská sekta Prává víra Kristova, inv. č. 229; karton 15.

³⁵ HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926, s. 51.

³⁶ Tamtéž, s. 51.

³⁷ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s.50.

a státu na tamní schůzi. Tím jejich činnost v Hodoníně skončila.³⁸ V dobovém tisku lze však nalézt i určité zmínky z roku 1940 z Kroměříže. V Moravském deníku se píše: „Městská policie v Kroměříži učinila v pátek trestní oznámení na více osob pro zločin rušení náboženství. Ve dvorci zvaném Terezov u Kroměříže scházela se dvakrát týdně v bytě dělnice Anežky Majdové a jejího druha dělníka Hynka Motala několikačlenná společnost za účelem rozšiřování učení zakázané sekty němčické – Študentovy. Jelikož k těmto protizákonným schůzkám neměli úředního povolení, bylo provedeno další šetření a zjištěno, že z této společnosti byli již dva členové, a to Josef Majda a Jaroslav Šaňák, pro podezření z duševní choroby dodáni do zemské léčebny duševně chorých v Kroměříži.“³⁹

Ovšem, další vývoj Církve Ducha svatého již není znám. Jediný náznak jejich budoucnosti je zaznamenán v kronice měšťanské školy: „Snad později poznají duchaři své nerozumné jednání a poslechnou zákonů naší republiky; kdy však budou se cítiti poslušnými občany našeho mladého státu, nedá se dosud uhodnouti. Zdá se však, že kulminační bod jejich početní síly již minul, neboť jejich členů již nepřibývá, ale ubývá.“⁴⁰

1.3 Problémy se státními orgány

Významným rysem Církve Ducha svatého z Němčic nad Hanou byl boj se státními orgány, zejména s prezidentem Československé republiky, Tomášem Garrigueem Masarykem.

Dne 30. června 1924 byl Karel Študent, nar. 1875, předveden k výslechu na místní četnickou stanici. Důvodem k výslechu byla informace o možném nepovoleném setkání a urážce pana prezidenta v domě Josefa Spáčila v Klenovicích na Hané. Karel Študent vše potvrdil, ovšem den konání této schůze si nepamatoval. Celého setkání mělo být přítomno mezi 20-30 přívrženci církve. Karel Študent během výslechu vypověděl: „Vykládal jsem podobenství o dobrém pastýři, který dává za

³⁸ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s. 53.

³⁹ „Vypátraná duchařská sekta v Kroměříži,“ Moravský deník: List národního souručenství. 3. 3. 1940. ročník 35, číslo 53. str.2.

⁴⁰ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s.57.

život ovce, ale nájemník vida vlka, opouští ovce a utíká a vlk lapá a rozhání je.“⁴¹ Celá tato řeč měla svoji symboliku, kterou následně i během výsledku vysvětlil. Slovo „nájemník“ má symbolizovat, že dotyčný nemá péči o ovce, protože nejsou jeho.⁴²

Četník nadále v policejním spisu uvedl: „Dobry pastyř (Kristus) dal život za ovce své. Nájemník (Papež Petr); Vlk hltavý – kněží – připodobnění vlku. Jsou v rouše beránčím, ale uvnitř vlci hltaví. Ovečky (lidi). Mocnáři, vladaři zemští přirovnání vlkům. Že by Študent jmenoval přímo jméno prezidenta Masaryka popírá, ale praví, že mluvil všeobecně o vladařích zemských, a tím zahrnul v ně i prezidenta naší republiky.“⁴³ Karel Študent také během výsledku potvrdil, že na setkání prohlásil, že Panna Marie je čarodějnice. Myslel tím ovšem Máří Magdalénu, a ne jeho matku, která už dávno před tím zemřela.⁴⁴

O pár měsíců později, 2. října 1924 došlo na vyzvání okresní politické správy v Přerově k zatčení několika členů. Během toho pobuřovali přítomné lidi slovy: „Kdo je s námi, ten neplatí žádné daně; i halíř je moc velký, abychom jej dali na kanóny a pušky pro morděře!“⁴⁵ Součástí jejich pokřiků byly také nadávky na T. G. Masaryka, že za války utekl za hranice a zakládal legie vrahů a morděřů.⁴⁶ Volební povinnosti se rovněž vyhýbali se slovy:

„Kdo bývá duchem veden, není pod
zákonem – máme svého Pána zvoleného,
v kterého věříme, a nemůžeme voliti
jiného – o tom jsme přesvědčeni.“⁴⁷

Jedním z dalších kroků boje proti státním orgánům bylo odmítání výkonu vojenské povinnosti. Pro tento čin byl zadržen jeden ze členů církve, Pavel Jurčák, dělník z Němčic nad Hanou. V roce 1925 odmítl 2× nastoupit na vojenskou službu,

⁴¹ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Duchaři I. [Poznámka] uchováno v Státní okresní archiv v Prostějově, Archiv městečka Němčice nad Hanou, četnická stanice, inv. č. 190; karton 12.

⁴² OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Duchaři I. [Poznámka]

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s.52.

⁴⁶ Tamtéž, s. 52.

⁴⁷ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Duchaři II. [Poznámka] uchováno v Státní okresní archiv v Prostějově, Archiv městečka Němčice nad Hanou, četnická stanice, inv. č. 190; karton 12.

navíc pokaždé spálil svolávací lístek i s vojenskou knížkou. Za to byl zatčen četnictvem a převezen k diviznímu vojenskému soudu do Olomouce.⁴⁸

1.4 Nauka

Přivrženci víry světili sobotu, v neděli pracovali. Neuznávali zákony, odpírali vykonávat vojenskou povinnost, neplatili daně a zejména neuznávali stát. Nepodepisovali žádné úřední listiny, protože pro ně platily jen zákony Boží. Svě děti do školy neposílali, prý je Bůh samotný vycvičí. Výrazným znakem celé nauky byl rovněž boj proti římskokatolické církvi a veškerým křesťanským symbolům.⁴⁹ Jak sami vyznavači církve říkali, pramenem jejich učení a informace o Duchu svatém byla Kralická bible. S tou všude chodili a z paměti citovali její části.⁵⁰

Místem setkávání bývaly domy příbuzných rodiny Študentovy, později obydlí přívrženců této víry. Kronika měšťanské školy popisuje jejich setkání takto: „Scházejí se každou sobotu v domě někoho jiného z jejich sekty, při čemž zakladatel bibli předčítá, Jaroslav Očenášek vysvětluje a svatý Duch je ve zbožné náladě udržuje. O hostinu jejich pobožnosti postará se obyčejně nejzámožnější z nich Metoděj Vrána, čís. 293, zvláště v zimě zabíjením vepřů.“⁵¹

V roce 1924 mělo podle předpovědi Karla Študenta dojít ke konci světa. Tato předpověď se však nevyplnila.⁵² O tři roky později došlo opět ke stejné předpovědi konce světa, ten měl nyní nastat 22. listopadu 1927. Odůvodnění pro toto datum se místní dočetli v dopise, co byl poslán na němčickou farnost. Právě v tento den „to jsou 3 roky, co byl dán do kroměřížského blázince jejich představený, Duch svatý, Karel Študent. U nich to znamená jen tři dny. Jaro a léto to prý jest den, podzim a zima noc. Bude prý to u nich třetího dne zmrtvýchvstání, kterýžto den budou troubiti na znamení andělé do všech dílů světa.“⁵³

Veškerými činy chtěl Karel Študent ukázat, že on je ta nejdůležitější osobnost. Byl nazýván jako Duch svatý, jejich nejvyšší bytost, nejvyšší prorok a pán. Důležitost

⁴⁸ STÁTNI OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s.52-53.

⁴⁹ Tamtéž s. 49.

⁵⁰ HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926, s. 49.

⁵¹ STÁTNI OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H., s.50.

⁵² Tamtéž, s. 49.

⁵³ „Němčičtí duchaři se ozývají,“ Kojetínské hlasy. Olomouc. 28. 10. 1927. ročník 1, číslo 43. str.4.

jeho osoby dosvědčují i záznamy v kronice, kde se píše, „že toho jedině poslouchají, jemu božskou poctu vzdávají, jej chlebem a jiným pokrmem opatřují, o tělo jeho všemožně a všestranně se starají, začož on jim spásu věčnou slibuje a k zatracení věčnému všecky, jež mu neuvěří, odsuzuje.“⁵⁴

1.5 Současnost

Současnost církve Ducha svatého lze těžko odhadnout. V Němčicích nad Hanou téměř neexistuje povědomí o této kdysi fungující církvi. Samotná rodina Karla Študenta, zakladatele církve, si nepřeje, aby se tato část historie znovu zmiňovala, protože by znovu mohli být označováni za blázny, stejně jako v minulosti.

Pro dokreslení a hlubší pochopení dané situace uvádím citaci z pamětní knihy městyse, kde se uvádí, že „o této nové církvi psáno bylo ve všech novinách. Úvahy o osobách, bořících státní zákony, byly různé. Někteří považují je za blázny, jiní za anarchisty. Že duch svatý (K. Študent) a někteří ještě jsou choří duchem, je jisto; ale že by téměř celá rodina byla zatížena, v tom jsou různá mínění odborných zkoumatelů duševního stavu i laiků.“⁵⁵

Předložený text obsahuje konfliktní slova a slovní spojení, která jsou nemístně užitá a jsou zavádějící. Mezi ně lze zahrnout užití pojmenování „blázny“ a „anarchisty“, dále „bořících státní zákony,“ „choří duchem“ a „celá rodina byla zatížena.“⁵⁶

⁵⁴ HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926, s. 49.

⁵⁵ Tamtéž, s. 51.

⁵⁶ Užitá označení pro společnost Církve Ducha svatého více rozebírám ve 4. kapitole, str. 47.

2 SVOBODNÉ BRATRSTVÍ

Svobodné bratrství, známé také jako České unitářství, je náboženská společnost s dlouholetou tradicí. I když se jedná o jednu z nejmenších registrovaných náboženských společností v České republice, přesto má zde stále své místo. Jedním z nejvýraznějších znaků této společnosti je odmítnutí trojjedinosti Boha.

2.1 Historie

Myšlenka jako taková, oprostít se od trojjedinosti Boha a projevit nezávislého a svobodného ducha, zde byla již před působením Svobodného bratrství. První náznaky takového duchovního směru se začaly formovat během 16. století, kdy došlo k reformačním procesům v křesťanství.⁵⁷ Ovšem unitářství takové, jak ho známe dnes, bylo u nás zavedeno až v meziválečném období tehdejší Československé republiky. U jeho zrodu stál původně baptistický kazatel Norbert Fabián Čapek, který se vrátil ze Spojených států amerických. Tam hledal nové, liberální duchovní formy, zcela tak opustil křesťanství a přešel k unitářství. Čapkův zájem o unitářství zapříčinila i rada od Tomáše Garrigue Masaryka, neboť jeho manželka Charlotte Garrigue Masaryková byla členkou unitářské společnosti v USA.⁵⁸

V roce 1921, před samotným založením Svobodného bratrství, Norbert F. Čapek začal připravovat celkovou koncepci a navazoval vztahy s různými osobnostmi, které by mohly podpořit vznik církve. Od začátku 1922 začal pořádat přednášky, které nesly témata jako:

- i. O rozluce mezi církví a starým společenským řádem;
- ii. Náboženství a mozek;
- iii. O zásadách a cílech Svobodného bratrství;
- iv. Světla a stíny Ameriky;
- v. O zázracích;
- vi. Náboženské řešení sociální otázky;
- vii. Bůh anebo člověk;

⁵⁷ NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK, „Náboženská společnost českých unitářů,“ <https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/>. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Religionistická encyklopedie. [cit. 26. 12. 2023].

⁵⁸ ČIHÁK, Matěj, „Sto let českého unitářství,“ <https://info.dingir.cz/2022/04/sto-let-ceskeho-unitarstvi/>. DINGIR. Náboženský infoservis. 2022 [cit. 25. 12. 2023].

- viii. Masaryk po stránce náboženské;
- ix. Na rozhraní dvou civilizací;
- x. O zradostnění života;
- xi. Praha z hlediska světového.⁵⁹

Celá série přednášek vyvrcholila tzv. Manifestační schůzí Svobodného bratrství, která se konala 2. dubna 1922 v Obecním domě v Praze. Této schůze se zúčastnilo nejen zhruba 1 300 přívrženců nového náboženského proudu, ale i významný host ze zahraničí, reverend William Henry Drummond, delegát mezinárodního kongresu Svobodných křesťanů a jiných svobodných náboženských sdružení.⁶⁰ Součástí manifestační schůze byla rovněž ustavující schůze Svobodného bratrství, a proto se datum 2. dubna 1922 zároveň zapsalo jako vznik Svobodného bratrství. S tím související formální vznik Pražské obce Svobodného bratrství. Během ní vyzval Norbert F. Čapek všechny přítomné ke složení slibu: „Drazí bratři a sestry! Slib, který vám chci předložit, týká se toho, co by každý statečný člověk rád viděl uskutečněno. Tímto slibem se nezavazujete k nějaké určené intelektuální víře nebo vyznání, ale k mravním a duchovním cílům...

Ve jménu lásky k pravdě a svobodě, v duchu velkých proroků
spojujeme se k službě Bohu v člověku a v celém lidstvu.
V tiché svatyni vlastního svědomí slibuji,
že se vynasnažím se vší upřímností býti v tomto smyslu
dobrým členem Svobodného bratrství.

Toto je náš slib a jako symbol přijetí povstaňme. A stojíce tiše podejme si navzájem ruce k bratrství a srdečně se uvítejme jako bratři a sestry a jako členové Svobodného bratrství.“⁶¹

Po založení Svobodného bratrství začali rychle přibývat noví členové a Norbert F. Čapek i nadále pořádal své přednášky a náboženská shromáždění. K tomu také založil a redigoval časopis Cesty a cíle. Pod tímto názvem vycházel v letech 1922–1951, poté byl přejmenován na Cesty světla.⁶² Norbert F. Čapek sice byl hlavní

⁵⁹ UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „1922 - Založení Svobodného bratrství,“ <https://www.unitaria.cz/100let/pohledy-do-historie/1922> [cit. 25. 12. 2023].

⁶⁰ ČIHÁK, Matěj, „Sto let českého unitářství,“ <https://info.dingir.cz/2022/04/sto-let-ceskeho-unitarstvi/>. DINGIR. Náboženský infoserwis. 2022 [cit. 25. 12. 2023].

⁶¹ UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „1922 - Založení Svobodného bratrství,“ <https://www.unitaria.cz/100let/pohledy-do-historie/1922> [cit. 25. 12. 2023].

⁶² VOJTÍŠEK, Zdeněk. Dědicové radikální reformace. In: Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Praha: Portál, 2004, s. 76.

představitel tohoto nového náboženského seskupení, ovšem nebyl jediný, kdo se podílel na jeho chodu. Později se k němu přidal jeho zeť Karel J. Hašpl a ve 2. polovině 30. let také sociolog Jaroslav Šíma. V představenstvu Svobodného bratrství nebyli jen muži, ale také ženy. To dodávalo unitářství velice významný a výjimečný rys. Manželka Norberta F. Čapka, Mája Čapková působila jako duchovní rádkyně. V roce 1930 se první ordinovanou duchovní stala jeho dcera Bohdana, která byla zároveň i manželkou Karla Hašpla.⁶³

V roce 1930 došlo i k uznání Svobodného bratrství státem a unitáři získali nový název Náboženská společnost. Během 2. světové války byl Norbert F. Čapek umístěn do koncentračního tábora Dachau, kde ho nacisté umučili až k smrti. K této události došlo v roce 1942. Ani to ale nijak dramaticky nezasáhlo fungování českého unitářství a nástupcem se stal Karel J. Hašpl.⁶⁴ Největší zlom přišel během období komunistické vlády. Unitářské pobočky zanikaly, počet členů se snižoval a došlo tak k dlouhodobému úpadku unitářské církve, k čemuž napomohly zejména represivní zásahy státních orgánů. Po pádu komunistického režimu zde byly snahy o obnovu slávy českého unitářství, ovšem sláva a jméno této společnosti se již nikdy nedostaly do stavu jako kdysi, před 100 lety.⁶⁵

2.2 Vývoj názvu

Název této náboženské společnosti procházel mnohými změnami již od počátku. Úplně na začátku, před vznikem názvu Svobodné bratrství, uvažoval Norbert F. Čapek nad několika možnostmi: „Svobodná víra“, „Bratrský tábor“ či „Sbor Komenského“. Všechny tyto možnosti tak odkazovaly k české reformaci a Komenského pojetí náboženství. Nakonec zvolil název Svobodná víra se slovy, že „není jména, jež by vyjadřovalo celý program velkého náboženského hnutí. A je mnoho krásnějších a lákavějších jmen, které jsou toliko vývěsním, reklamním štítem, a nejen nevyjadřují aspoň jednu hlavní známku toho, čím se tak pojmenovaná organizace liší od jiných, ale často vyslovují něco, čeho se té jisté

⁶³ NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK, „Náboženská společnost českých unitářů,“ <https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/>. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Religionistická encyklopedie. [cit. 26. 12. 2023].

⁶⁴ OBEC UNITÁŘŮ V OSTRAVĚ, „Historie a současnost unitářství,“ <https://ostrava.unitari.net/historie-a-soucasnost-unitarstvi/> [cit. 25. 12. 2023]

⁶⁵ NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK, „Náboženská společnost českých unitářů,“ <https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/>. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Religionistická encyklopedie. [cit. 26. 12. 2023].

náboženské organizaci nedostává. Slovem Svobodná víra vyslovuje se alespoň jedna vlastnost, kterou se toto hnutí aneb náboženské myšlení od všech ostatních podstatně liší. Všechny ostatní, zvláště takzvané osvobozené směry a církve ukládají svým stoupencům, v co mají věřit, kterých věroučných článků se držeti, a tím, co které z těchto osvobozených věr k věření předkládá, se od sebe odlišují.“⁶⁶ Norbert F. Čapek ale nikdy nebral název Svobodná víra jako ten poslední. Veškeré tyto úvahy totiž probíhaly v prvotní fázi vzniku nové náboženské organizace. Nakonec, před rokem 1922, se rozhodl zvolit název „Svobodné bratrství.“⁶⁷

Ani to ale nezůstalo jako jediný, finální název této náboženské společnosti. V roce 1930 bylo Svobodné bratrství prohlášeno státem registrovanou církví pod názvem Náboženská společnost československých unitářů. Po rozpadu Československa v roce 1993, je církev známá jako Náboženská společnost českých unitářů a tento název zůstal dodnes.⁶⁸

2.3 Organizace a současnost Českého unitářství

Náboženská společnost českých unitářů je také členem mnoha mezinárodních organizací: International Association for religious freedom, neboli Mezinárodní asociace pro náboženskou svobodu, jejichž snahou je mezinárodní dialog a pochopení odlišných kultur. Dále jsou také členy Mezinárodní rady unitářů a univerzalistů, International Council of Unitarians and Universalists.⁶⁹

V současnosti má Náboženská společnost českých unitářů 8 obcí a 4 skupiny. Náboženské obce jsou zřízeny v Praze, Brně, Plzni, Teplicích, Liberci, Ostravě, poté cizojazyčná International Unitarian Church of Prague a jako poslední, Obec širšího společenství českých unitářů, která pod sebou zaštituje členy napříč Českou republikou. V rámci Liberecké obce unitářů působí skupiny Vltava a Husa, pod Obcí unitářů v Plzni funguje Unitaria Cheb a v rámci Obce širšího společenství

⁶⁶ UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „1922 - Založení Svobodného bratrství,“ <https://www.unitaria.cz/100let/pohledy-do-historie/1922> [cit. 25. 12. 2023].

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ ČIHÁK, Matěj, „Sto let českého unitářství,“ <https://info.dingir.cz/2022/04/sto-let-ceskeho-unitarstvi/>. DINGIR. Náboženský infoservis. 2022 [cit. 25. 12. 2023].

⁶⁹ OBEC UNITÁŘŮ V OSTRAVĚ, „Historie a současnost unitářství,“ <https://ostrava.unitari.net/historie-a-soucasnost-unitarstvi/> [cit. 25. 12. 2023]

funguje Unitaria Havlíčkobrodsko.⁷⁰ Na základě výsledků Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2021 je v České republice 186 obyvatel hlásících se k této církvi.⁷¹

Podle výpisu z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností má od roku 2002 Náboženská společnost českých unitářů oprávnění k výkonu:

- i. Konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky;
- ii. Zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství;
- iii. Pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody;
- iv. Pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách ČR;
- v. Vyučovat náboženství na státních školách;
- vi. Zřizovat církevní školy.⁷²

Součástí fungování této náboženské společnosti nejsou jen přednášky a společná setkání, ale i tzv. květinová slavnost. Hlavní myšlenkou slavnosti je oslava života, jara a jednoty a v současnosti se slaví po celém světě, i když její kořeny jsou zde, v českém unitářství. V roce 1924 přišel Norbert F. Čapek s myšlenkou připomenout si rozmanitost lidí a co je zároveň i spojuje. Květinová slavnost funguje tak, že každý účastník slavnosti si přinese svoji květinu. Nezáleží na tom, zda je zahradní, polní, velká, či malá. Volnost výběru květiny symbolizuje svobodu každého člověka a květina poté zastupuje daného člověka v celé slavnosti. Všechny květiny se vloží do vázy. Tímto aktem je řečeno, že s každým chceme sdílet společnou cestu. Během shromáždění je květinám požehnáno a na konci slavnosti si každý odnese květinu domů. Ovšem jinou, než s sebou přinesl. Tento akt symbolizuje, že si nikdo nevybírám, s kým sdílím svoji cestu.⁷³

⁷⁰ UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „Obce a skupiny,“ <https://www.unitaria.cz/organizace/obce.html> [cit. 26. 12. 2023].

⁷¹ VÝSLEDKY SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ 2021, Obyvatelstvo věřící – hlásící se k církvi podle církve, náboženské společnosti nebo směru a krajů v roce 2021.

⁷² MINISTERSTVO KULTURY, „Výpis z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností,“ <https://www-cns.mkcr.cz/>

⁷³ UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „Květinová slavnost,“ <https://www.unitaria.cz/unitarstvi/kvetinova.html> [cit. 26. 12. 2023].

2.4 Nauka

Norbert F. Čapek ve svém rukopisu charakterizoval české unitářství tak, že „ponechává ve věcech víry úplnou volnost a žádá jen, aby člověk namísto slepé víry, zděděné víry, naučené víry a vůbec každé jiné víry usiloval o vlastní, osobní, svobodně volené a držené přesvědčení. Přívrženec Svobodné víry nemá býti vázán vírou, neb věroukou, neb výnosy nikoho, žádných církevních otců, koncilů, synod, konferencí, ale jen svým vlastním vnitřním přesvědčením, které má se usilovati uváděti v soulad nejen se srdcem, ale též s rozumem a vědou.“⁷⁴ Z toho vyplývá, že součástí nauky českého unitářství je zejména důraz na pozitivitu a aktivní přístup k životu, pozitivní přístup k vědě a poznání, psychohygienu a odkaz tradice české reformace.⁷⁵ Velice důležitým znakem celé nauky je odmítání tzv. trojjedinosti Boha, který se také nazývá jako trinitářská koncepce. Odtud přichází i název této náboženské společnosti – unitářství.⁷⁶

Jedním ze symbolů náboženské společnosti českých unitářů je také znak. Základem znaku je modrý štít. Uprostřed něj je umístěno velké červené U a v jeho oblouku jsou vyobrazeny dvě vzrostlé slunečnice se zelenými listy. Jedna vyšší, druhá nižší. Nahoře, uprostřed kraje štítu je zlaté slunce a vyzařuje paprsky do celého štítu. Ve spodní části, pod písmenem U, je nápis VERITAS VINCIT, což znamená PRAVDA VÍTĚZÍ. Celý znak byl inspirován J. A. Komenským a jeho pečeti. Každý prvek znaku má také svůj význam. Slunečnice jsou symbolem lidstva. I jejich vzrůstové rozdíly mají symboliku; vyšší slunečnice se nad menší nepovyšuje, naopak ji ochraňuje. To značí, že duchovně vyspělejší člověk má být ochráncem a pomocníkem toho slabšího. Společně tak mohou dosáhnout vyšší dokonalosti. Květiny, slunečnice, jsou symbolem bratrství a sesterství a také partnerského vztahu a manželství. Kořeny slunečnice symbolizují kořeny lidského bytí a jsou specificky umístěny mezi rameny písmene U, v jeho vnitřním oblouku. Slunce je zde jako symbol Boha, tedy zobrazením nejvyšších hodnot moudrosti, krásy, pravdy a spravedlnosti. U značí počáteční písmeno náboženské společnosti. Ramena písmene U slouží jako ochrana slunečnic, tedy v přeneseném slova smyslu unitáři

⁷⁴ UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „1922 - Založení Svobodného bratrství,“ <https://www.unitaria.cz/100let/pohledy-do-historie/1922> [cit. 25. 12. 2023].

⁷⁵ ČIHÁK, Matěj, „Sto let českého unitářství,“ <https://info.dingir.cz/2022/04/sto-let-ceskeho-unitarstvi/>. DINGIR. Náboženský infoservis. 2022 [cit. 25. 12. 2023].

⁷⁶ OBEC UNITÁŘŮ V OSTRAVĚ, „Historie a současnost unitářství,“ <https://ostrava.unitari.net/historie-a-soucasnost-unitarstvi/> [cit. 25. 12. 2023]

slouží jako duchovní ochrana proti nepříznivým vlivům světa. Souměrnost písmene U značí soulad, mír a spravedlnost.⁷⁷

Unitářství jako takové nemá dogmata, rituály, kréda, závazné vyznání víry, svatou knihu nebo jednotící katechismus.⁷⁸ Místo dogmat a rituálů dodržují unitáři tzv. principy. Ty se netýkají víry, ale spíše praktických přístupů k víře, vnímání světa a také vzájemných vztahů. Mezi tři celosvětově uznávané principy patří: svoboda, rozum a tolerance. Od těch se pak odvíjí celkový přístup unitářů ke světu. Náboženská společnost českých unitářů se těmito principy nechala inspirovat a následně je rozpracovala. V roce 2004 byly tyto principy českého unitářství přijaty Sněmem NSČU. Mezi principy patří:

- i. **Svoboda svědomí a přesvědčení** – Patří mezi základní práva člověka. Unitáři ctí to, že každý člověk je jedinečná bytost a má svobodné právo hledat si svou cestu k Bohu, pravdě, štěstí a smyslu života.
- ii. **Tolerance a porozumění druhým** – Tímto principem se snaží unitáři o vzájemný respekt nejen v rámci své společnosti, ale i mimo ni. Respektují každý názor, snaží se porozumět navzájem, pochopit rozdílné názory a vzít si z nich poznatky vedoucí ke kladným životním hodnotám.
- iii. **Používání kritického rozumu i náboženství** – Důležitým rysem celé duchovní cesty unitářů je hledání a objevování pravdy pomocí vlastního kritického myšlení během čerpání poznatků z náboženství, umění, filozofie, vědy a literatury.
- iv. **Harmonický rozvoj osobnosti** – Unitáři chtějí své členy vést ke zdokonalování a seberozvoji. Inspirovat ho, aby pečoval nejen o své tělesné, ale zejména duševní zdraví.
- v. **Soucítění, rovnost a spravedlnost v mezilidských vztazích** – Je nezbytné, aby se člen choval soucitně a spravedlivě a jen díky tomu pak bude schopen se otevřít druhým a světu. Poté, během životních rozhodnutí, mu svědomí pomůže zvolit tu správnou cestu.
- vi. **Respektování hodnoty a důstojnosti každého člověka** – Nikdo nesmí být diskriminován pro své pohlaví, věk, národnost, sexuální orientaci,

⁷⁷ UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „Znak českých unitářů,“ <https://www.unitaria.cz/unitarstvi/znak.html> [cit. 26. 12. 2023].

⁷⁸ OBEC UNITÁŘŮ V OSTRAVĚ, „Principy NSČU,“ <https://ostrava.unitari.net/principy-nsu/> [cit. 25. 12. 2023]

rasu, víru, či politické přesvědčení. U každého člověka je důležité, aby se respektovala a ctěla jeho lidská důstojnost.

- vii. **Pomoc druhým a sociální odpovědnost** – Součástí duchovní cesty každého unitáře je také pomoc druhým. Podporují snahu o sociální spravedlnost nejen u nás, ale i v celosvětovém měřítku.
- viii. **Úcta k životu a přírodě** – Unitáři berou na vědomí, že je důležité pečovat a chránit svět kolem nás. Proto podporují aktivity, které vedou ke spoluodpovědnosti za stav přírody a světa.
- ix. **Demokratický způsob rozhodování** – Veškeré organizační záležitosti a sporné otázky řeší pomocí demokracie, i když si jsou vědomi nedokonalosti tohoto způsobu.

Pokud by členové došli k tomu, že je třeba některé principy poupravit, není problém. Veškeré principy jsou totiž pružné a je možné je měnit. Tomu odpovídá i jejich myšlenka, kterou zdůrazňují už od vzniku českého unitářství – svoboda víry a svědomí a odmítnutí dogmat a kréd, které by byly závazné pro všechny.⁷⁹

⁷⁹ UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „Unitářské principy,“ <https://www.unitaria.cz/unitarstvi/principy.html> [cit. 26. 12. 2023].

3 HISTORICKÝ ÚVOD K DĚJINÁM ČESKÉ RELIGIOZITY

Samostatná Československá republika vznikla 28. října 1918 vyhlášením nezávislosti na Rakousku-Uhersku, čemuž přispěla i tzv. Andrásyho nóta.⁸⁰

Období Československa lze rozdělit do tzv. období První republiky, 28. říjen 1918–29. září 1938, a Druhé republiky, říjen 1938–15. březen 1939. Meziválečné Československo procházelo mnohými změnami, zejména politickými. Prvním československým prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk, avšak po Mnichovské dohodě byl prezidentem zvolen Emil Hácha.⁸¹

Rozloha tehdejšího Československa, 140 394 km², řadila tento stát k menším evropským zemím.⁸² Národnostní složení obyvatelstva bylo mimořádně pestré. Z celkového počtu 13 milionů obyvatel⁸³ tvořili Češi národnostní podíl 50,3 %, Slováci 15,2 %, Němci 23,4 %, Maďaři 5,6 %, Poláci 0,6 %, Rusíni 3,4 %, Židé 1,3 % a ostatní národnosti 0,2 %.⁸⁴

Protože zaměřením této bakalářské práce není popis historického vývoje Československa a jedná se o velice rozsáhlé období, které nelze shrnout do pár vět,

⁸⁰ PROKŠ, PETR, „Andrásyho nóta,“ <https://biblio.hiu.cas.cz/records/156d0475-f8ec-4c39-9557-9f1a4bafd85e>. HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, Bibliografie dějiny Českých zemí [cit. 12. 2. 2024]. „Nóta Gyuly (Julia) Andrásyho (1860–1929), posledního ministra zahraničních věcí Rakousko-Uherska (24. 10. – 2. 11. 1918), odeslaná večer 27. 10. 1918. Vyplývala z vyhrocené vnitřní situace a složitého mezinárodního postavení habsburské říše na konci první světové války; v poslední chvíli se snažila o záchranu habsburské monarchie. K nejvýznamnějším patřila iniciativa amerického prezidenta Woodrowa Wilsona, který 8. 1. 1918 zveřejnil čtrnáct bodů s návrhy podmínek všem válčícím státům pro uzavření míru. Desátý bod pravil, že národům Rakousko-Uherska má být poskytnuta možnost k autonomnímu vývoji. Tím do určité míry vycházel vstříc také představám československého zahraničního a rovněž domácího odboje.“

⁸¹ FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY, „Druhá republika,“ <https://www.abczech.cz/Druha-republika-P7035677.html>. ABCZECH.CZ, Abeceda českých reálií [cit. 12. 2. 2024].

⁸² PÁNEK Jaroslav, TŮMA Oldřich a kol. „První Československá republika,“ in Dějiny Českých zemí, Praha: Karolinum, 2019, s. 1587.

⁸³ Tamtéž, s. 1587.

⁸⁴ Tamtéž, s. 1588.

odkazují na již existující literaturu a odborné články, které podrobně popisují období obou meziválečných republik, viz. níže:

- i. České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929) – Zdeněk Kárník;
- ii. Nad Evropou zataženo: Československo a Evropa 1933-1937 – Robert Kvaček;
- iii. Dějiny českých zemí – Jaroslav Pánek, Oldřich Tůma a kol.;
- iv. Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky – Jan Tesař;
- v. Druhá republika 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě – Jan Gebhart a Jan Kulík;
- vi. Československo a krize demokracie ve střední Evropě ve 30. a 40. letech XX. století: hledání východisek – Jan Němeček, ed. a kol.;
- vii. Druhá republika: 167 obyčejných dní: Politické a mediální klima a jeho reflexe – Jiráček Jan, Bednařík Petr, Köpplová Barbara a kol.

3.1 Ekonomická situace

Nejdůležitější ekonomickou změnu zažilo samostatné Československo v roce 1919, kdy došlo k měnové reformě. Její provedení měl na starosti tehdejší ministr financí Alois Rašín, a proto se také nazývá jako Rašínova měnová reforma. Hlavním cílem měnové reformy bylo osamostatnění československého měnového oběhu a také zavedení československé koruny.⁸⁵ Takového osamostatnění se dosáhlo pomocí tzv. měnové odluky. Součástí této organizačně náročné akce bylo uzavření hranic, zastavení přeshraničního pohybu osob, mezinárodního poštovního styku a vypsání národní půjčky.⁸⁶

I tato reforma zapříčinila rozmach národní ekonomiky. Soukromý sektor, stát i obce mohly investovat do výstavby a československá ekonomika se tak dostala na

⁸⁵ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, „Rašínova měnová reforma,“ https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/1_vznik_a_stabilizace_samostatne_ceskoslovenske_meny/rasinova_menova_reforma.html [cit. 3. 1. 2024].

⁸⁶ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, „Měnová odluka,“ https://www.historie.cnb.cz/cs/emisni_cinnost/menova_odluka/ [cit. 3. 1. 2024].

10. místo žebříčku nejvýkonnějších ekonomik na světě. Zároveň se i z československé koruny stala stabilní a respektovaná měna.⁸⁷

V říjnu 1929 došlo v New Yorku k burzovnímu krachu, který negativně ovlivnil celosvětovou, i místní ekonomiku. Krize ovšem zasáhla Československo až o 4 roky později, kdy se většina zasažených zemí už začala vzpamatovávat z ekonomické krize. Dlouhodobý pokles produkce a nezaměstnanost téměř 1 milion obyvatel představovaly obrovský hospodářský propad až pod předválečnou úroveň. Tuto nepříznivou situaci se snažila vláda vyřešit regulací hospodářství, např.: státní podporou exportu, dvojnásobnou devalvaci koruny a dalšími státními opatřeními.⁸⁸

Mnichovská dohoda znamenala pro československou ekonomiku ztrátu 30 % tehdejšího území včetně orné půdy a také ztrátu hlavních železničních a silničních proudů. Československá ekonomika byla začleněna do německé válečné ekonomiky a v roce 1939 byly ustanoveny svazy průmyslu, obchodu, dopravy a řemesel. Veškeré tyto svazy určovaly objem produkce, sortiment a rozdělování surovin a prostředků. Pod německý vliv se dostal i obchod Československa se zahraničím, který byl usměrňován podle potřeb Německa. V roce 1939 byl celý ekonomický systém v Československu roztržštěn zavedením potravinových lístků pro české obyvatelstvo a černý trh zaznamenal extrémní nárůst cen.⁸⁹

3.2 Náboženská víra

David Václavík ve své knize *Náboženství a moderní česká společnost* popisuje období samostatného československého státu jako „Národ vzdalující se Bohu.“⁹⁰ Změnou společenských, sociálních a politických poměrů došlo k rozmachu nových idejí a náboženských vyznání. Velice silným impulsem byla taktéž 1. světová válka, duchovní převraty po válce a samozřejmě i vznik nového státu, se kterým ne všichni souhlasili. To vše odstartovalo náboženské změny napříč celým Československem.⁹¹

⁸⁷ ŠRÁMEK, Dušan. „Československá ekonomika v letech 1918-1938,“ *Revue Politika*, č.9 (2008)

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, „Ekonomický vývoj na území České republiky,“ https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html [cit. 3. 1. 2024].

⁹⁰ VÁCLAVÍK, David. „Národ vzdalující se Bohu,“ in: *Náboženství a moderní česká společnost*, Praha: Grada, 2009, str.76.

⁹¹ Tamtéž, str.76.

Již v roce 1904 vzniklo na našem území, tehdejšího Rakouska – Uherska, volnomyšlenkářské hnutí Volná myšlenka – humanistické a etické sdružení občanů bez vyznání. Volná myšlenka se nejvíce zabývala plošnou kritikou náboženství, zejména bojem proti vlivu církve na stát a společnost. Mezi jejich další témata patřila politická témata, globalizace, vztah Čechů a Němců. Největší vrchol svého působení zažívalo sdružení v období 1. republiky.⁹²

Nejen velká část obyvatel, ale i samotná politická reprezentace nově vzniklého státu byla výrazně antikatolická, například hlava státu Tomáš Garrigue Masaryk. Možným důvodem pro tak výrazný antikatolicismus je považován katolický charakter bývalé monarchie a s tím i vše, co tato monarchie představovala. Myšlenka antikatolicismu se poté odrážela ve vytváření politického uspořádání a celkové identity státu.⁹³

V roce 1920 byla vydána ústava Československé republiky, která rovněž upravovala i náboženské vyznání.⁹⁴ Jedná se o část zákona Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské, § 106, konkrétní podoba zní: „Všichni obyvatelé republiky Československé požívají v stejných mezích jako státní občané této republiky na jejím území plné a naprosté ochrany svého života i své svobody nehledíc k tomu, jakého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství. Úchylnky od této zásady jsou přípustny jen, pokud právo mezinárodní dovoluje.“⁹⁵

Velice problematickým místem byla ale dvojitost právního základu. Sice platila nově vzniklá ústava, ale zároveň platily pro české země i zákony převzaté z bývalého Rakouska a pro Slovensko a Podkarpatskou Rus platily normy uherské. To zapříčinilo, že situace v celém Československu byla nejednotná a podle práva trvale neudržitelná. V jedné polovině státu byly některé církve uznány, zatímco v druhé polovině naopak.⁹⁶

Ačkoliv byla vydána ústava, která stanovila rovnost všech vyznání, financování jednotlivých církví státem bylo rozdílné. Výjimečné postavení měla římskokatolická

⁹² VOJTÍŠEK, Zdeněk. „Náboženství a jeho reflexe v české společnosti,“ in: Encyklopedie náboženských směrů v České republice, Praha: Portál, 2005, s. 18.

⁹³ VÁCLAVÍK, David. Náboženství a moderní česká společnost, str.77.

⁹⁴ MÜLLER, Václav. „Povšechný stav dnešního poměru československého státu k církvím a vyznáním,“ in: Náboženské poměry v Československé republice, Praha: Státní nakladatelství, 1925, str. 21.

⁹⁵ ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA. „Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky: Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské,“ in: 121/1920 Sb. 1920.

⁹⁶ MÜLLER, Václav. Náboženské poměry v Československé republice, str. 22-23.

církev, která byla ještě předtím státní církví. To jí zaručilo mnoho přínosů, ale rovněž závazků. Mezi závazky by se dal zařadit vliv státu na jmenování vyšších církevních hodnostářů a duchovních činitelů a také právo dozoru nad církevním majetkem. Velkým přínosem byla finanční podpora z náboženského fondu od státu, na kterou neměla nárok téměř žádná církev.⁹⁷ Povinnost finanční podpory církve měl stát pouze u evangelických církví, které vznikly místo předešlé rakouské evangelické církve. Oproti římskokatolické církvi ale dostávaly každý rok pouze jednorázové dotace, které mohly použít na náklady související s církevní administrativou, zlepšení majetku duchovenstva či na pokrytí penzijních výloh pro duchovní. Všechny ostatní církve v českých zemích dostávaly od státu pouze dobrovolné podpory. Nebyla totiž stanovena žádná závazná povinnost státu přispívat všem církvím.⁹⁸ Situace na Slovensku a Podkarpatské Rusi byla rozdílná, zde žádný náboženský fond nebyl.⁹⁹

Ve 2. polovině 20. let proběhla neúspěšná snaha prosadit odluku církve a státu. Tuto odluku se snažil zavést prezident T. G. Masaryk, ovšem došlo pouze k mírným úpravám ve školství, legalizaci pohřbívání žehem a také v rodinné oblasti. Nejvýraznější změny proběhly ve školství, kde se zavedlo zrušení modliteb na začátku a na konci vyučování a zrušila se povinná účast žáků a učitelů na náboženských činnostech. Rovněž byly ze škol odstraněny náboženské symboly.¹⁰⁰

⁹⁷ MÜLLER, Václav. Náboženské poměry v Československé republice, s. 25.

⁹⁸ Tamtéž, s. 30.

⁹⁹ Tamtéž, s. 31.

¹⁰⁰ VÁCLAVÍK, David. Náboženství a moderní česká společnost, str.88.

Během období 1918–1939 došlo ke dvěma sčítáním lidu, kde se rovněž zkoumala náboženská víra. Rok 1921 byl ve znamení prvního československého sčítání lidu. Jeho výsledky dopadly následovně:¹⁰¹

Obyvatelstvo celkem	10 005 734
Katolické úhrnem	8 210 771
v tom:	
- římskokatolické	8 201 464
- řeckokatolické vč. armenskokatolického	9 307
Evangelické úhrnem	396 852
v tom:	
- českobratrské	231 199
- augsburské	150 687
- helvetské (reformované)	3 080
- jiné	11 886
Pravoslavné	9 221
Starokatolické	20 103
Československé	523 232
Izraelské	125 083
Jiné	2 393
Nezjištěno	1 564
Bez vyznání	716 515

Tabulka 1 – Výsledky sčítání lidu v roce 1921 – Náboženské vyznání obyvatelstva

Z výsledků je zřejmé, že nejpočetnější byla římskokatolická církev s počtem 8 201 464 věřících. Další početnou církví byla Československá církev a Českobratrská evangelická církev. Významnou skupinu obyvatel tvořili také lidé bez vyznání, těch bylo 716 515. K tradičním, křesťanským církvím ovšem přibyla i nová nekřesťanská náboženství. Jednou z nich bylo i Svobodné bratrství. Druhé sčítání proběhlo v roce 1930.¹⁰²

¹⁰¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, „Obyvatelstvo podle náboženského vyznání a pohlaví,“ <https://www.czso.cz/documents/10180/20548145/4032120119.pdf/c9ea4059-9b9e-467c-8991-1233334b535e?version=1.0> [cit. 4. 1. 2024].

¹⁰² Tamtéž.

Obyvatelstvo celkem	10 674 386
Římskokatolické	8 378 079
Řecko a armenskokatolické	12 149
Evangelické úhrnem	499 685
v tom:	
- československé evangelické	290 994
- německé evangelické	130 981
- augšpurské ve východním Slezsku	46 777
- augšpurské na Slovensku	5 708
- reformované na Slovensku	2 446
- Jednoty bratrské	5 649
- československých baptistů	2 142
- Jednoty československé	6 616
- metodistů	7 134
- ostatních denominací	1 238
Pravoslavné	24 488
Československé	779 672
Starokatolické	22 544
Jiné křesťanské	5 808
Izraelské	117 551
Ostatní mimo křesťanské	266
Bez vyznání a nezjištěno	834 144

Tabulka 2 – Výsledky sčítání lidu v roce 1930 – Náboženské vyznání obyvatelstva

Velký zástup na našem území měla i židovská víra, která je ve výsledcích uvedena jako izraelská víra. V Československu, po osamostatnění, proběhl rychlý vzestup židovstva a židé měli výraznou roli v hospodářství, kultuře a mnoha dalších sférách. Ve sčítání lidu v roce 1930 se k židovské víře přihlásilo 117 551 obyvatel. Následkem vlivu nacistické ideologie a okupací Československa Německem v roce 1939 byl tento rozvoj víry násilně ukončen.¹⁰³

Mezi nejvýznamnější okamžik vztahu státu a církve patří rok 1925, konkrétně oficiální oslavy 510 let od upálení Jana Husa. Během nich došlo k vyostření vztahu státu s katolickou církví. Ovšem tyto spory netrvaly dlouho, obě strany měly zájem o urovnání a v roce 1928 byla podepsána mezinárodní smlouva s Vatikánem. Tato smlouva byla nazvaná „*Modus vivendi*.“ Ta nejen že řešila situaci na českém území, ale také se zajímala o politicky důležitou otázku rozhraničení československých diecézí a o území Slovenska a Podkarpatské Rusi, kde obrovská území stále patřila maďarskému biskupství.¹⁰⁴

¹⁰³ VOJTÍŠEK, Zdeněk. „Judaismus u nás,“ in: Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Praha: Portál, 2005, s. 136.

¹⁰⁴ VÁCLAVÍK, David. Náboženství a moderní česká společnost, str.88.

Ve smlouvě Modus vivendi se stát zavázal k dodržování neutrality v náboženských otázkách a k zajištění svobodného vývoje, respektování víry, citů a náboženských zájmů svých občanů. Katolická církev se rovněž zavázala, že činnost církevních institucí a hodnostářů na území Československa nebude jakkoliv škodit zájmům státu.¹⁰⁵

Jak zmiňuje David Václavík, „v říjnu 1918 se Češi sice začali definitivně vzdalovat Bohu, ale nezapomněli na něj.“¹⁰⁶ Československá republika přinesla v otázce vztahu náboženství a politiky mnoho otázek a odpovědí. Československo se snažilo vypořádat se vznikem nového samostatného státu, své nové identity a zároveň vyřešit náboženskou otázku. I přes veškeré snahy o odluku církve a státu se nakonec přistoupilo ke koexistenci církve a státu. Veškeré tyto situace ukázaly, že ať je česká společnost sebevíc sekularizovaná, náboženství stále zůstalo důležitou součástí života.¹⁰⁷

¹⁰⁵ VÁCLAVÍK, David. Náboženství a moderní česká společnost, str. 88.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 92.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 92.

4 ANALÝZA MEDIÁLNÍHO OBRAZU V DOBOVÉM TISKU

Je zřejmé, že obě církve jakýmsi způsobem překročily tzv. práh pozornosti médií, který rozhoduje o tom, zda jim bude věnován prostor v tisku, či nikoliv.¹⁰⁸ Aby se totiž nějaká událost stala zprávou, musí splňovat určitá kritéria, jež se dají nazvat jako zpravodajské hodnoty. Pojem „news value“, neboli „zpravodajská hodnota“ poprvé použil Walter Lippmann ve své knize *Veřejné mínění*¹⁰⁹ z roku 1922, kde se pokouší vysvětlit, proč se některé události stanou zprávami, proč jiné zase ne. Lippmann definuje zpravodajskou hodnotu jako to, „co má jasný obsah, který lze vykládat jednoznačně, superlativy, konflikty, překvapením, to, s čím se čtenář může identifikovat, tedy blízkost prostorovou nebo psychologickou, osobní zaujatost, to, co má pro čtenáře důsledky.“¹¹⁰

V roce 1965 norští mediální analytici Johan Galtung a Marie Ruge navázali na Lippmannův koncept a jejich výsledkem byla metodologicky podložená analýza zpravodajských hodnot. Součástí této analýzy bylo nejen přidání nových hodnot, ale zejména jejich rozdělení do tří kategorií na: organizační, sociokulturní a žánrové faktory.¹¹¹ Mezi organizační hodnoty lze zařadit technologické a organizační možnosti daného média, které ovlivňují výběr a konečnou podobu zpráv, tj. organizace práce, dostupnost obrazového materiálu a předvídatelnost. Ta má vliv nejen na samotné médium při práci, ale také pomáhá formovat očekávání u publika.¹¹² V sociokulturních a žánrových hodnotách figurují hodnoty: „blízkost předmětu zprávy, její jednoznačnost, jednoduchost, kulturní pochopitelnost, novost, průběžnost a možnost dalšího vývoje, vztah k elitním národům či státům a vztah k elitním osobám či k celebritám, možnost personalizace, negativita, překvapení, podobnost s dřívějšími zprávami.“¹¹³

¹⁰⁸ JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. „Kritéria pro výběr zpráv do zpravodajství,“ in: *Masová média*. 2. vydání. Praha: Portál, 2015, s. 172.

¹⁰⁹ LIPPMANN, Walter. *Veřejné mínění*. Přeložil Ladislav KÖPPL. Praha: Portál, 2015.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 203.

¹¹¹ JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. *Masová média*, s. 172.

¹¹² Tamtéž, s. 172.

¹¹³ Tamtéž, s. 172.

4.1 Výběr článků

Abych mohla provést analýzu článků o vybraných náboženských společnostech, pátrala jsem v online archivech Národní knihovny České republiky a Moravské zemské knihovny v Brně.

Protože Církev Ducha svatého, resp. Pravá víra Kristova / Duchaři/ byla hlavním důvodem pro výběr tématu bakalářské práce a veškerý postup se odvíjel od ní, nejprve jsem hledala novinové články týkající se této náboženské skupiny.

Jako klíčová slova pro vyhledávání v digitálních archivech jsem použila: „Duchařská sekta“, „Církev Ducha svatého“, „Duchaři“, „Pravá víra Kristova“, „Karel Študent“, „Němčice na Hané“. Vzhledem k tomu, že v období Československa působilo na našem území mnoho skupin, jež byly rovněž nazývané jako „Duchařská sekta“¹¹⁴, při vyhledávání v digitálních archivech jsem musela protřídit, které z nich se týkají tématu mé bakalářské práce. Z celkového počtu nalezených článků se pouze 10 z nich týkalo Církve Ducha svatého z Němčic nad Hanou, z toho 9 z nich bylo publikováno v letech 1918–1939.

Oproti předchozí církvi byl název Svobodného bratrství znám mezi širokou veřejností, nebyl nijak přeměňován. Jako klíčová slova při vyhledávání jsem tedy použila jen „Svobodné bratrství“ a „České unitářství“. Ve výsledcích vyhledávání jsem nenarazila na jakoukoliv totožnost názvu s jinými církvemi. Veškeré výsledky se týkaly totožné církve. Na základě kritérií, které jsem si zvolila pro výběr článků, byl výsledný počet článků 11.

Výběr článků o Církvi Ducha svatého a Svobodném bratrství v letech 1918–1939 byl záměrný a kritérii pro tento výběr byly:

1. Články se musí vyjadřovat přímo o dění Církve Ducha svatého / dění Svobodného bratrství. Nestací jen krátká zmínka v textu (např. výčet církví). Podmínkou je, aby daná církev zaujímala hlavní roli v textu.
2. Rok vydání článků v tisku by se měl pohybovat v rozmezí let 1918–1939.
3. Nezáleží na typu média, zda jde o regionální či celostátní. Se zaměřením na politiku, víru, nebo jde o běžný zpravodaj. Čím větší rozmanitost, tím lépe.

¹¹⁴ Během sčítání lidu v roce 1921, viz. str. 31, se mimo tradiční náboženství lidé hlásili i k jiným, či neznámým vírám. K takovým se přihlásilo 3 957 obyvatel. Důkazem pro toto tvrzení, že většina společenství zabývající se jinou než tradiční vírou, je i provedená analýza ANOPRESS na str. 55, která vyhledala novinové články např. o spiritismu v Krkonoších.

Výše zmíněným kritériím odpovídaly tyto články:

1. „Němčičtí duchaři se ozývají,“ Kojetínské hlasy. Olomouc. 28. 10. 1927. ročník 1, číslo 43. str. 4.
2. „Duchaři z Němčic si přišli do blázince pro svého vůdce Študenta,“ Moravský večerník. Olomouc, 14. 3. 1931. ročník 10, číslo 62. str. 4.
3. „Šílené řádění duchařů na Kojetínsku,“ Moravský večerník. Olomouc, 18. 3. 1926. číslo 65. str. 2.
4. „Druhé přikázání,“ Lidové noviny. Brno, 10. 4. 1926. ročník 34, číslo 184. str. 3.
5. „Řádění »duchařů« na Moravě. Štít – Věstník organizačního komitétu Strany katolického lidu pro diecézi královéhradeckou. Hradec Králové, 1. 4. 1926. str. 3.
6. „Na Němčicku rozbito duchaři sedm křížů,“ Našinec. Olomouc, 18. 3. 1926. str. 3.
7. „Duchaři rozbili kříže na hřbitově,“ Národní osvobození. Praha. Olomouc, 23. 12. 1926. ročník 3, číslo 351. str. 4.
8. „Duchařská sekta nechce voliti,“ Pozor. Olomouc, 25. 10. 1929. ročník 36, číslo 251. str. 3.
9. „Církev »Kristova« a pytlák,“ Kojetínské hlasy. Kojetín, 30. 1. 1925. ročník 2, číslo 5. str. 3.
10. „Svobodné bratrství,“ Jizeran. Mladá Boleslav, 29. 5. 1926. ročník 47, číslo 22. str. 4.
11. „Svobodné bratrství uznáno státem,“ Lidové noviny. Praha, 14. 8. 1930. ročník 38, číslo 407. str. 5.
12. „Liberální náboženství,“ Volná myšlenka: časopis volných myslitelů českých. Praha. 3. 1. 1936, číslo 1, str. 3.
13. „Nová církev: české unitářství,“ Křesťanská revue. Benešov. 21. 9. 1930. číslo 1. str. 31-32.
14. „Dr. Norbert F. Čapek šedesátníkem,“ Národní listy. Praha, 4. 6. 1930. ročník 70, číslo 153. str. 9.
15. „Nová náboženská orientace,“ Čech: politický týdeník katolický. Praha, 9. 9. 1927. ročník 52, číslo 214. str. 1.
16. „Praxe moderních církví,“ Čech: politický týdeník katolický. Praha, 11. 10. 1928. ročník 53, číslo 232. str. 3.

17. „Volná myšlenka a náboženství,“ Volná myšlenka: časopis volných myslitelů českých. Praha, 9. 4. 1922. ročník 13, číslo 15. str. 3.
18. „Mezinárodní kongres pro pokrok v náboženství v Praze,“ Křesťanská revue. Praha, 15. 3. 1927. ročník 1, číslo 1. str. 15.
19. „Veřejné shromáždění kongresu pro pokrok v náboženství v Praze 6. září 1927,“ Podřipský kraj: Časopis československé strany národně socialistické na Podřipsku. Roudnice nad Labem, 16. 9. 1927. ročník 9, číslo 36. str. 1.
20. „Svobodné bratrství,“ Večer: lidové noviny. Praha, 7. 8. 1923. ročník 10, číslo 177. str. 5.

V průběhu celé této kapitoly analýzy budu odkazovat na výše uvedené články. Všechny přímé citace se rovněž vztahují ke článkům.

Hotový výběr jsem následně rozdělila podle let vydání (viz tabulky):

		1922	1
		1923	1
1925	1	1926	1
1926	5	1927	3
1927	1	1928	1
1929	1	1930	3
1931	1	1936	1
Celkem	9	Celkem	11

Tabulka 3 – Počet článků o Církvi Ducha svatého

Tabulka 4 – Počet článků Svobodné bratrství

Na základě dat se dá předpokládat, že v těchto letech měli novináři o dané církve největší zájem. To mohlo souviset i s případnou atraktivností jejich činnosti a následnou šancí vyššího počtu čtenářů dobového tisku.

U Církve Ducha svatého se jedná zejména o rok 1926, kdy se o nich psalo v pěti novinových titulech. Příčinou skokového nárůstu článků je jejich činnost v tomto roce – vylamování křížů.¹¹⁵ Všechny 5 článků pojednává o stejném činu, což může značit, že novináři viděli tuto událost jako možné lákadlo pro své potencionální čtenáře. V takto velkém počtu se o vylamování křížů zmiňují nejen novinové tituly, ale i autoři místních kronik. Ti také věnovali této události svoji pozornost a celou situaci detailně popsali.

¹¹⁵ Celou situaci s vylamováním křížů členy Církve Ducha svatého popisují na str. 11-12. Tento extrémní zájem ze strany médií mi rovněž posloužil jako základ pro provedení analýzy etického rozměru konfliktu s pomocí metody Potterbox, viz. str. 53-55.

U druhé analyzované církve Svobodné bratrství jsem nezaznamenala žádný skokový nárůst článků. Mírné zvýšení nastalo pouze v letech 1927 a 1930, kdy o církvi vyšly 3 články.

4.2 Teorie morální paniky a její aplikace

Při procházení odborné literatury a hledání vhodných faktorů, které by se mohly analyzovat na vzorku novinových článků, jsem mnohokrát narazila na teorii morální paniky. Tento koncept mě zaujal natolik, že jsem se rozhodla ho také zařadit do analýzy a zjistit, zda byla morální panika využita i v tomto vzorku.

Podle webu SimplyPsychology.org morální panika označuje „intenzivní pocit strachu, znepokojení nebo hněvu v celé komunitě v reakci na dojem, že kulturní hodnoty nebo zájmy jsou ohroženy specifickou skupinou, známou jako lidové ďáblové. Morální panika je charakterizována zveličováním skutečné hrozby, kterou představuje vnímaný lidový ďábel. Jde o rozšířený strach a často o iracionální hrozbu pro hodnoty, zájmy a bezpečnost společnosti. Panika bývá obvykle udržována zpravodajskými médii, většinou angažovanými politiky, a může vyústit ve zvýšenou společenskou kontrolu.“¹¹⁶

Teorii morální paniky jako první popsal britský sociolog Stanley Cohen ve své knize s názvem *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*¹¹⁷ z roku 1972. Kniha vycházela z jeho doktorandské práce a teorie poté velmi rezonovala v tématech spojených se sociologií deviace: „delikvence, kultury mládeže, subkultury a styl, vandalismus, drogy a fotbalové chuligánství.“¹¹⁸ Důležitým impulzem pro zformování celé teorie byl rozbor zpravodajství o událostech, které se odehrály ve městech Clacton a Brighton, přímořských městech ve Velké Británii, v letech 1964 a 1965. Skupiny mladých, dá se říci gangy, opakovaně rozbily vybavení přímořských měst. Ovšem nejednalo se o nic neobvyklého v té době, a proto se Cohen začal věnovat procesu kriminalizace

¹¹⁶FROTHINGHAM, Mia Belle, „Moral Panic And Folk Devils,“ <https://www.simplypsychology.org/folk-devils-and-moral-panics-cohen-1972.html>. SIMPLYPSYCHOLOGY [cit. 4. 12. 2023]

¹¹⁷ STANLEY, Cohen. „Moral Panics as Cultural Politics - Introduction to the Third Edition,“ in: *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. 3. vydání. London: Routledge, 2002.

¹¹⁸ Tamtéž, s. vii.

mládeže, který následoval. Velkou roli v kriminalizaci sehrála i medializace celého případu. Postupně Cohen aplikoval celou svoji teorii i na další události.¹¹⁹

Cohen poté definoval morální paniku následovně: „Společnosti se zdají být subjekty, které jsou náchylné k morálním panikám. Stav, epizoda, osoba nebo skupina osob je definována jako hrozba pro společenské hodnoty a zájmy; její podstata je prezentována stylizovaným a stereotypním způsobem prostřednictvím masových médií; morální barikády jsou obsazeny editory, biskupy, politiky a dalšími správně smýšlejícími lidmi, kteří vyslovují svoje diagnózy a řešení; způsoby zvládnutí jsou rozvíjeny nebo (častěji) se uchylují; stav pak zmizí, ponoří se, nebo se zhorší a stane se více viditelným. Někdy je předmětem paniky něco zcela nového, jindy zase něco, co dlouhou dobu existovalo, ale najednou se objevilo na výsluní. Někdy panika přejde a je zapomenuta s výjimkou folklóru a kolektivní paměti, jindy má vážné a dlouhotrvající účinky a může vyvolat změny jako například ty v právní nebo sociální politice nebo dokonce ve způsobu, jakým společnost chápe sebe sama.“¹²⁰

V úvodu třetího vydání, *Folk Devils and Moral Panics*, Cohen popisuje, že morální panika jako taková vyžaduje několik souvisejících předpokladů, například rozsah a význam věci byl zveličen sám o sobě, ve srovnání s jinými spolehlivějšími a objektivnějšími zdroji, anebo ve srovnání s jinými závažnějšími problémy. Také zmiňuje, že předměty morální paniky nejsou nic zcela nového a dají se předvídat. Těmito předměty je na mysli samotná událost, či její aktéři. Zpravidla se jedná o těžko rozpoznatelné, "obyčejné" a rutinní předměty, nebo také stará tradiční zla, která jsou jen kamuflovaná. Předmět paniky může být škodlivý sám o sobě, nebo za ním může být i něco víc – může být pouhým varovným signálem mnohem hlubšího problému. Rozdíl mezi jednotlivými panikami je také v jejich viditelnosti. Některé jsou viditelné a dokáže je poznat širší společnost, některé tak viditelné nejsou a jen odborníci dokážou rozšifrovat nebezpečí, které skrývají.¹²¹

Morální panika jako taková má i několik obsahových prvků, spouštěčů, které Cohen charakterizoval následovně:

¹¹⁹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. „Prasečí chřipka jako příklad panické pseudoudálosti,“ in: *Myšlení komunikace a médií diskurs (ivní analýza) zpravodajství*. Olomouc: OIKOYMENH, 2009, s. 239.

¹²⁰ STANLEY, Cohen. *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*, s. 28.

¹²¹ Tamtéž, s. viii.

- i. Obava –převyšuje více než strach z potenciální hrozby, jde o jádro paniky;
- ii. Nepřátelství – hrozba představuje zásadní útok na hodnoty společnosti;
- iii. Konsensus – shoda mezi majoritní společností, že hrozba existuje a je třeba něco udělat;
- iv. Disproporcionalita – zveličení počtu jakéhokoliv charakteru – zveličení potenciálního rizika, způsobené škody; morální urážlivost a zájem veřejnosti není přímo úměrný škodě;
- v. Latilita – panika náhle propukne a po čase i nutně rozpadne¹²²

Tyto obsahové prvky mi následně poslouží jako struktura pro vyhledávání znaků morální paniky. Na základě teoretického popisu obou náboženství budu v tomto případě zkoumat pouze Církev Ducha svatého, protože u ní vidím vyšší potenciál pro její aplikaci.

Obsahem prvního prvku, obavy, je zejména vyvolání strachu, seznámení veřejnosti s původci tohoto zla. Základním prvkem je tedy určení pachatele, které lze ve článcích o Církví Ducha svatého nalézt v mnoha podobách. Nejčastěji se vyskytuje ve formě označení „Sekta“, „Duchaři“, „Fanatici“. Určení pachatele také mohly dopomoci tyto věty: „Činnosti stoupenců těchto duchařů.“ „Shromáždil svoje ovečky.“ „Příslušník sekty, usnuvší asi před 1000 lety, která teď procitá zase k životu a vydává ovoce v tomto případě dosti nezralé.“ „Duchaři z Němcic si přišli do blázince pro svého vůdce Studenta.“ „Zapomíná se na veliký vzrůst blouznivců, potřeštěnců a fanatických násilníků, kteří jsou skutečným a nejvážnějším ohrožením pořádku a klidu ve státě.“ Aby články o určité události/pachateli vyvolaly větší strach z přicházející hrozby, využívá se také různých předpovědí. Ve článcích lze nalézt předpovědi: „Proskakuje zpráva, že Němcice budou v plamenech, tak aby se vskutku také tak nestalo a nebyly zase páchány škody, které již vznikly rozbíjením křížů a cest na hřbitově.“ „Přívřzenců jejich prý je dosti a budou bezohledně v díle započatém pokračovati.“ Jakmile je pachatel pojmenován a ve společnosti se šíří strach, přichází na řadu další obsahový prvek.

Tím je nepřátelství, pod které lze zahrnout jakékoli ohrožení široké společnosti a hodnot. Takové ohrožení je viditelným prvkem v mnoha článcích o Církví Ducha svatého, jmenovitě: „Bude nutno postupovati přísně, aby toto zlo, které se začíná již nebezpečně rozlézati, byly vymýceno.“ „Vzepřeli se vykonávati občanské

¹²² STANLEY, Cohen. Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers, s. xxii.

povinnosti, platiti daně.“ „Ignorovali zákony a nařízení a plivali na občanské řády.“ „I na pana presidenta prskli slinu, která se utvořila pod vlivem bláznivého, extrémního mozku.“ „Skrývají v sobě nebezpečí, byť i jiné, než má na zřeteli paragraf o rušení náboženství.“ „Duchařská sekta nechce voliti.“ Důležitou součástí každé společnosti jsou děti a náctiletí. Proto jakékoli ohrožení výchovy dětí a mládeže můžeme vnímat jako obrovské ohrožení společenských hodnot. Takového ohrožení se hodně využívalo i v tomto případě: „...neposílali do škol a potom byli odebíráni z péče.“ „Zfanatisovaná duchařská mládež.“ „... jak neblaze, zvláště na mládež, učení této sekty duchařské působí.“ Pokud média pojmenují jakousi hrozbu pro společnost, zpravidla začnou žádat i o nápravu.

Taková náprava se skrývá ve třetím prvku, kterým je konsensus. Možným způsobem, jak dosáhnout nápravy, je apel médií na zavedení opatření, čehož využívali novináři i v případě článků o analyzované církvi. V téměř všech člancích byla zmíněna aspoň jedna taková žádost, jmenovitě: „Bude nyní na povolaných úřadech, aby si „Církev svatého Ducha“ více všímaly a hleděly zachrániti z jejich osidel aspoň nedospělou mládež.“ „Jest záhodno, aby příslušné úřady zavčas zakročily jejich blouznění, neb jsou to lidé toho nejhoršího schopni.“ „Po volbách budou úřady nuceny zakročiti proti nim pokutami, kterýžto způsob musely voliti už i dříve.“ „Je nutno, aby úřady postupovaly jinak než dosud, hnutí duchařů nepodceňovaly a svým zakročením pobouřený kraj uklidnily.“ V jednom případě byla dokonce použita i věta: „Rozjitrění je tak veliké, že lidé prohlašují, jestli nebude řádění duchařů učiněna přítrž, že zakročí proti nim sami.“

Dalším, neméně podstatným prvkem morální paniky, je tzv. disproportionálna. Tu lze také pojmenovat jako rétoriku kvantifikace. I ta měla své zastoupení v analyzovaných člancích, ovšem pokaždé v kombinaci s dramatizací v textu, či emocionálně zabarvenými slovy. Proto bylo problematické najít "čistou" ukázkou kvantifikace. Namátkově: „Vyvolal v širokém okolí velké vzrušení.“ „Přívřzenců jejich prý je dosti“ „Ke které se hlásí on, Metelka, a nějaký tucet lidí.“ „Dlouze popsany dopis o božím soudě a konci světa 22. listopadu t.r.“ „U nich to znamená jen tři dny. Jaro a léto to prý jest den, podzim a zima noc. Bude prý to u nich třetího dne z mrtvých vstání, kterýžto den budou troubiti na znamení andělů do všech dílů světa.“ „Těž prý hromadně vtrhnou do kostela a celý jej uvnitř zdemolují.“ Zmíněné užití emocionálně zabarvených slov a dramatizaci v textu poté více rozeberu v dalších částech analýzy.

Posledním obsahovým prvkem morální paniky je tzv. latilita, která je znatelná i v případě Církve Ducha svatého. Důkazem pro toto tvrzení je nárůst článků v roce 1926, které jsem zmínila již v předchozí části analýzy. Za tímto nárůstem stojí vylamování křížů, což mohlo přidávat na strachu, narušení společenských hodnot a s tím související pozornosti médií, čímž se roztočila spirála zájmu o tuto náboženskou společnost. Po roce 1926 pozornost médií upadala a vyšel maximálně 1 článek ročně.

Na základě obsahových prvků morální paniky jsem provedla analýzu článků o Církvi Ducha svatého z Němčic nad Hanou. Články obsahovaly všech 5 prvků, z nichž nejvíce byl zastoupen prvek nepřátelství a konsensu. Nejméně byla zastoupena disproportionality. Z analýzy vyplývá, že novináři chtěli zejména vyvolat strach o narušení zavedeného řádu společnosti, o narušení společenských a státních hodnot. Nenalezla jsem také žádný zásadní rozdíl mezi užitím prvků morální paniky a zaměřením jednotlivých periodik. Všechna ho užívala stejným způsobem, proto je možné říci, že Církev Ducha svatého mohla vnímat jako nebezpečí jak v politickém, tak i náboženském měřítku.

4.3 Novinové tituly

Jak jsem již zmínila, při výběru novinových článků pro mě nebylo zásadní mít pouze regionální či celostátní tisk. Cílem bylo mít skupinu článků, na jehož základě bych mohla určit, zda každá z církví zaujímala více prostoru v regionálním, nebo celostátním tisku.

Lidové noviny	Celostátní tisk
Kojetínské hlasy (2× výskyt)	Regionální tisk
Pozor	Regionální tisk
Moravský večerník (2× výskyt)	Regionální tisk
Národní osvobození	Regionální tisk
Štít	Regionální tisk
Našinec	Regionální tisk

Tabulka 5 – Novinové tituly o Církvi Ducha svatého

Podřipský kraj	Regionální tisk
Jizeran	Regionální tisk
Lidové noviny	Celostátní tisk
Večer (odpolední list k časopisu Venkov)	Celostátní tisk
Volná myšlenka (2× výskyt)	Celostátní tisk
Křesťanská revue (2× výskyt)	Celostátní tisk
Čech (2× výskyt)	Celostátní tisk
Národní listy	Celostátní tisk

Tabulka 6 – Novinové tituly o Svobodném bratrství

Z vybraných článků je patrné, že místa působení obou náboženských společností měla vliv na to, zda se o nich bude psát v regionálním, či celostátním tisku.

Církev Ducha svatého byla lokální vírou zejména v Němčicích nad Hanou a jejich přilehlém okolí. Až v pozdějších letech se rozšířila také na Kroměřížsko. 90 % z vybraného tisku byl tisk regionální, pouze v 10 % se jednalo o tisk celostátní (Lidové noviny).

Takovému mediálnímu pokrytí v případě Církve Ducha svatého nasvědčují i zpravodajské hodnoty,¹²³ které lze nalézt – osobní zaujetí a prostorová blízkost. Církev navíc neměla nejspíše tendenci se rozšiřovat po celém státě, maximálně na území Moravy, a její činnost postihovala zejména místní. Až v roce 1926, kdy došlo k vyřazení křížů, se v celostátním tisku objevil článek a upozornil, že je zde skryté nebezpečí, které by se mohlo i nadále šířit a vznítit v obyvatelstvu myšlenku pro pobuřování a zásahy proti státu.

Zato Svobodné bratrství mělo celostátní vliv. Bylo rozšířené po celém tehdejší Československu s hlavním sídlem v Praze. O Bratrství psal hlavně celostátní tisk, konkrétně v 80 % analyzovaných článků. Ve 20 % byly články publikovány v regionálním tisku. Oproti Církvi Ducha svatého se v případě Svobodného bratrství vždy jednalo o zprávu, která se týkala jeho celostátního vlivu. Ať už článek o učení církve, nebo zprávy z veřejných zasedání a kongresů. U regionálního tisku se v jednom případě článek přímo týkal místa působení regionálního tisku, ve druhém šlo o zprávu z veřejného shromáždění v Praze.

4.4 Novinové titulky

V rámci analýzy novinových titulků se soustředím na používání názvů církví, obsažnost sdělení titulku, zda se jedná o neutrální či citově zabarvený titulek a možné užití neobvyklých prvků v textu.

¹²³ Se zpravodajskými hodnotami poprvé přišel Walter Lippmann v roce 1922 ve své knize Veřejné mínění, poté na něj navázali Johan Galtung a Marie Ruge. Tyto hodnoty více popisují na str. 34.

Titulek	Název tisku
Církev »Kristova« a pytlák	Kojetínské hlasy
Druhé přikázání	Lidové noviny
Duchařská sekta nechce voliti	Pozor
Duchaři z Němčic si přišli do blázince pro svého vůdce Študenta	Moravský večerník
Němčičtí duchaři se ozývají	Kojetínské hlasy
Šílené řádění duchařů na Kojetínsku	Moravský večerník
Duchaři rozbili kříže na hřbitově	Národní obrození
Řádění »duchařů« na Moravě	Štít
Na Němčicku rozbito „duchaři“ sedm křížů	Našinec

Tabulka 7 – Novinové titulky u Církve Duchů svatého

Na první pohled je patrné, že autoři článků téměř v každém titulku použili slova jako „Sekta“, nebo „Duchaři“. Čtenářovi tedy mohlo být hned jasné, že se v článku píše o náboženství. Vzhledem k neustálenému názvu této náboženské společnosti budu přistupovat k označení „Duchaři“ jako k neutrálnímu. To samé platí u označení „Církev Kristova“.

Termín sekta znamená „označení náboženských společností, které se více či méně výrazně odlišují učením, organizací a náboženskými praktikami od svého mateřského náboženství či církve. Užívání pojmu sekta předpokládá existenci náboženského konsensu především ve formě institucionalizovaného náboženství, z jehož hledisek lze sektu posuzovat jako nelegitimní či heretické a vůči němuž naopak sekty vystupují kriticky.“¹²⁴

Ve dvou případech bylo použito slovo „řádění“, v jednom z nich s přídavným jménem „šílené“. To svědčí o možné snaze nalákat čtenáře na senzaci, něco, co stojí za povšimnutí v negativním slova smyslu.

Obsažnost sdělení novinových titulků byla ve většině případů plně obsahově vypovídající, pouze ve dvou případech „Církev »Kristova« a pytlák“, „Druhé přikázání“ není jasné, co je obsahem článku.

Co stojí za povšimnutí, je titulek článku „Druhé přikázání“, který byl publikován v Lidových novinách. Název Druhé přikázání autor článku použil jako metonymii k Desateru božích přikázání, přesněji k 2. přikázání. To lze nejspíše najít v knize Exodus, označované též jako 2. kniha Mojžíšova. Pasáž Exodus 20,4-7 zní: „Nezobrazíš si Boha zpodoběním něčeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech do

¹²⁴ HORYNA, Břetislav, „Sekty,“ [https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/sekty_\(JKI-K\)](https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/sekty_(JKI-K)) SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Religionistická encyklopedie. [cit. 8. 11. 2023].

třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají. Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.“¹²⁵ Pro jeho snazší a jednodušší zapamatování vznikla i katechetická formule: „Nevezmeš jména Božího nadarmo.“¹²⁶ Druhé přikázání odkazuje na název církve, jeho celkové fungování a hlavní osobnost víry, Karla Študenta. Nazvat totiž víru Církvi Ducha svatého a prohlásit sám sebe za Ducha svatého, je proti přikázání. Což dle mého názoru byl i záměr Karla Študenta, jít proti Bibli a katolické církvi.

V případě novinových titulků u Církve Ducha svatého je patrné, že autoři chtěli podnítit zájem čtenářů o jejich periodika a záměrné užití výše zmíněných pojmenování a přídavných jmen tomu mělo dopomoci.

Titulek	Název tisku
Veřejné shromáždění kongresu pro pokrok v náboženství v Praze 6.září 1927	Podřipský kraj
„Svobodné bratrství“	Jizeran
Svobodné bratrství uznáno státem	Lidové noviny
»Svobodné bratrství«	Večer
Volná myšlenka a náboženství (pozn.: Volná myšlenka znamená název periodika, ve kterém byl článek zveřejněn)	Volná myšlenka
Nová církev: české unitářství	Křesťanská revue
Nová náboženská orientace	Čech
Mezinárodní kongres pro pokrok v náboženství v Praze	Křesťanská revue
Dr. Norbert F. Čapek šedesátníkem	Národní listy
Praxe moderních církví	Čech
Liberální náboženství	Volná myšlenka

Tabulka 8 – Novinové titulky u Svobodného bratrství

Ve čtyřech případech byl použit název církve jako podmět větné stavby titulků. Z toho dva titulky obsahují jen název církve, proto se jedná o heslovitý titulek. Obsahem titulků jsou i různá přídavná jména, například: „nová“, „moderní“, „liberální“, která dokreslují, jak byla náboženská společnost vnímána určitými periodiky.

U tří článků je titulek plně obsahově vypovídající. Obsažnost sdělení titulků je těžké v některých případech určit, neboť bez znalosti širšího kontextu jednotlivých

¹²⁵ BIBLENET.CZ, „Pasáž: Exodus 20,2-17,“ <http://www.biblenet.cz/app/bible/passage?path=Exodus+20%2C2-17&search=Otev%C5%99%C3%ADt> [cit. 8. 11. 2023]

¹²⁶ PASTORACE.CZ, „Desatero Božích přikázání,“ <https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/desatero-bozich-prikazani> [cit. 8. 11. 2023]

periodik těžko odhadnout, zda se jedná o správně zvolený, nijak zavádějící titulěk. Problémovými titulky mám na mysli „Nová náboženská orientace“ a „Praxe moderních církví“.

Na první pohled si lze myslet, že článek bude vyzdvihovat přednosti církve a nebude nijak kritický. Ovšem za oběma články stojí periodikum Čech – politický katolický týdeník. V době svého založení (1869) se jednalo o hlavní tiskové médium katolické skupiny Národní strana staročeská, koncentrované kolem "Katolicko-politické jednoty pro království České v Praze."¹²⁷ Týdeník Čech patrně nestál o to, aby zpropagoval nové náboženské vyznání mezi svými čtenáři, spíše naopak. Snažil se je odradit, čehož si lze všimnout v obsahu a použití slov. Ve článku „Nová náboženská orientace“ z roku 1927 lze najít: „Světové náboženství, jež má vytlačiti křesťanství“; „Z celého postupu je očividno, že pokrokaři mají svou věc dobře narařčenou a zorganizovanou. Unitářství je určeno pro vyspělejší, inteligentnější vrstvy národa a jeho levoboček, církev československá, pro prostý lid.“ Ve druhém článku „Praxe moderních církví“ z roku 1928 najdeme: „Všecko učení moderních církví prosáklá egocentrismem“; „Takovou pantheistickou, všehochuřovou omáčkou krmí unitářské pohlavárstvo své, poznání hladovějící zástupy.“; „Nelze jinak vysvětliti nežli rozumovým zatemněním, četné nelogičnosti, jichž se vyznavači moderních náboženství dopouštějí, a tak je tomu i v tomto případě.“ Ovšem čtenáři periodika mohli očekávat, že zrovna katolický týdeník nebude vychvalovat natolik rozdílné vyznání a spíše ho bude pošpiňovat.

Tyto články jsou příkladem toho, že dobový tisk Československa byl stranický.¹²⁸ Ať už stál na straně vládnoucí strany, určité politické orientace či náboženského vyznání, vždy si hájil své zájmy.

4.5 Označení náboženských společností

Novináři pro tyto dvě náboženské skupiny používali různá označení. Díky nim mohli lépe vykreslit celkový obraz dané víry. Ať už se jednalo o pozitivní, neutrální či negativní názvy. Každý z nich utvářel určitou představu o dané církvi.

¹²⁷ BLABOLIL, Antonín. Bibliografie českých katolických novin a časopisů vycházejících v Čechách v letech 1800–1918, Praha: Sekretariát ÚV ČSL, 1970, s. 40.

¹²⁸ O stranickém tisku se zmiňují rovněž s analýzou etického rozměru konfliktu na str. 53.

Církev	1
Sekta	20
Náboženská společnost	0
Stoupenci duchařů, Študentovi duchaři	5
Duchařská sekta	7
Duchaři	25
Církev Kristova	5
Blouznivci	2
Lidé toho nejhoršího schopní	1
Fanatici	6
Případy zesměšňující použití slova církev	5
Svatý sedmého dne	1
Celkem	78

Tabulka 9 – Označení Církve Ducha svatého

V případě Církve Ducha svatého, byla v deseti mnou vybraných článcích, tato víra označena 78× různými názvy. Nejpočetněji byla tato církev označena pojmem „Duchaři“, jenž autoři článků použili 25×, hned za ním se umístil pojem „Sekta“, který použili 20×.

Mezi neutrální názvy by se dala zařadit „Církev Kristova“, jenž byla použita celkem v 5 případech. Označení „Církev“ bylo použito jednou a „Náboženská společnost“ ani jednou.

Mnohem více byla tato víra nazývána v negativním smyslu, jako: „Blouznivci“, „Lidé toho nejhoršího schopní“ a „Fanatici“. Tato pojmenování měla nejspíše vyvolat obavy z tohoto seskupení, ještě více zdůraznit, jak nebezpečná tato skupina je, a názor, že většina praktik této církve se neshoduje s fungováním společnosti, spíše naopak.

Zajímavý je případ použití označení „Svatý sedmého dne“, jenž použil autor článku Druhé přikázání (Lidové noviny, strana 3, roč. 34, sobota 10. dubna 1926). Důvodem, proč použil právě toto označení, může být jistá podobnost s Církví adventistů sedmého dne, kteří stejně jako příslušníci Pravé víry Kristovy považují sobotu za památku stvoření a bohoslužby. „Dobrotivý Stvořitel po šesti stvořitelských dnech odpočinul sedmého dne a ustanovil sobotu pro všechny lidi jako památku stvoření. Čtvrté přikázání Božího nezměnitelného zákona vyžaduje zachovávání sedmého dne jako dne odpočinku, bohoslužby a služby v souladu s učením a konáním Ježíše Krista, Pána soboty. Sobota je dnem radostného společenství s Bohem a mezi věřícími navzájem.“¹²⁹

¹²⁹ CÍRKEV ADVENTISTŮ SEMMÉHO DNE, „Čemu věříme,“ <https://www.casdhranice.cz/stranka-cemu-verime> [cit. 10. 11. 2023].

Církev	2
Sekta	1
Náboženská společnost	4
Svobodné bratrství	12
Hnutí	3
Svobodné náboženství	1
Náboženství bez náboženství	1
Unitáři	14
Nová církev	3
Orientace, idea	5
Spolek	1
Nové náboženství	2
Světové náboženství, jež má vytlačit křesťanství	1
Je určeno pro vyspělejší, inteligentnější vrstvy národa	1
Unitářské pohlavárstvo	1
Plagiátoři křesťanství	1
Liberální náboženství	1
Učení	3
Celkem	57

Tabulka 10 – Označení Svobodného bratrství

Svobodné bratrství bylo ve člancích označeno různými názvy celkem 57×. Nejčastěji se jednalo o pojem „Unitáři“, dohromady 14×. Druhou pomyslnou příčku obsadil pojem „Svobodné bratrství“, který autoři použili celkem 12×. Dle Sociologické encyklopedie pojem znamená „význam jazykových výrazů, slouží k identifikaci, přičemž objekty chápeme v nejširším významu – jako fyzické předměty, množiny, vlastnosti, vztahy, funkce atd. Předpokladem smysluplných tvrzení je možnost myšlenkově uchopit, resp. vyčlenit objekty, jichž se tvrzení týká.“¹³⁰

Ani Svobodné bratrství se nevyhnulo negativním pojmenováním. Jmenovitě: „Plagiátoři křesťanství“, „Unitářské pohlavárstvo“, „Světové náboženství, jež má vytlačit křesťanství“. Veškeré tyto zmíněné názvy byly použity v jednom článku, konkrétně v týdeníku Čech. Mezi další negativní označení lze také zařadit „Sekta“, či „Náboženství bez náboženství“.

Použití slov „Orientace“, „Idea“ a „Učení“ svědčí o tom, že celá společnost Svobodného bratrství byla i médiu vnímána jako velice pokroková nová církev, u které se jedná především o vzdělávání člověka samotného. O určité hnutí, které podporuje rozvoj člověka a život ve společnosti, než "pouhé" následování Bible a pravidelné chození do kostela.

¹³⁰ MATERNA, Pavel, „Pojem,“ <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Pojem>. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Sociologická encyklopedie. [cit. 4. 12. 2023]

4.6 Možnost vyjádření členů

Možnost vyjádření členů jednotlivých náboženských skupin v textech, které o nich informovaly, nám může pomoci odhalit, jak lidé a jednotlivá média byla otevřena vůči názorům, novým náboženským směrům a zda byli ochotni si vůbec vyslechnout názor člena dané církve.

V případě analyzovaných náboženství byl prostor pro vyjádření poskytnut pouze členům Svobodného bratrství.

Prvním, a zároveň jediným takovým případem je článek publikovaný v tisku Křesťanská revue, číslo 1, 21. září 1930, na stranách 31 a 32, pod názvem *Nová církev: české unitářství*. V tomto článku se vyjadřuje p. Žižka, spolupracovník N. F. Čapka. Zajímavostí tohoto případu je, že přímo redakce Křesťanské revue požádala o vyjádření, nikoliv naopak. Což by se dalo dle mého názoru i očekávat vzhledem k tomu, že se jednalo o poměrně nové náboženství na našem území a mohli by takto chtít zkusit oslovit širokou veřejnost. Obsahem článku je informování čtenářů o nově vzniklé unitářské církvi v Československu. Autor hned v úvodu článku vysvětluje, že dříve, než se k církvi vyjádří jejich redakce, poskytnou prostor p. Žižkovi, aby jim objasnil, o čem tato církev je.

Celé vyjádření p. Žižky by se dalo rozdělit do tří částí: i) historie a vznik, ii) hlavní myšlenka českého unitářství, iii) ústava československých unitářů.

P. Žižka, kterého bychom mohli nazvat jako jednoho z hlavních osobností této nové víry, se k hlavní myšlence unitářství vyjadřuje takto: „Celkově unitářství, i když zachovává tradiční formy v zemích, kde prošlo dlouhým historickým vývojem, je spíše methodou náboženského života než theologickou soustavou, nemajíc závazného vyznání víry. Unitáři shromažďují se na základě svobody, uznávajíce práva svědomí a rozumu. Věří, že cesta svobody je jedinou cestou, kterou lidská duše může plně vyjádřit svou božskou podstatu. Náboženství je unitářům život v Bohu, který je prakticky vyjádřen životem s lidmi. Theologie jako zintelektualizovaný výraz náboženské zkušenosti je jim hodnotou v tom, že přibližuje Boha lidskému chápání. Nespojuje je určité vyznání, ale společná snaha o lepšího člověka a dokonalejší společenské řády na podkladě náboženském.“¹³¹

Tento článek byl společně s dalšími publikován v rubrice dopisů. Na závěr článku a celé této rubriky je připsáno sdělení redakce: „Příspěvky, jichž obsah se

¹³¹ „Nová církev: české unitářství,“ Křesťanská revue. Benešov. 21. 9. 1930. číslo 1. str. 31-32.

nedal srovnat s programem naší revue, byly autorům vráceny.“¹³² Toto sdělení redakce, by se dalo nazvat jako tzv. ochranný krok před případnými napadeními, že se články nepublikovaly celé, nebo že některé z nich byly úplně vynechány.

V případě Církve Ducha svatého z Němčic nad Hanou nebylo ani v jednom článku vyjádření členů. Důvodů může být několik:

1. Vyznavači byli označováni za blázny.¹³³ Proto je možné, že nechtěli poskytnout prostor někomu, jehož spoluvěřící byl umístěn v léčebném ústavu v Kroměříži jako duševně chorý. Takové vyjádření by totiž mohlo být až moc „zfanatizované“ a pobuřující vůči státu a široké veřejnosti.
2. Jednalo se o lokální náboženské seskupení. Proto v případě celostátních médií mohlo být náročnější sehnat vyjádření některého z členů. Nejen z hlediska vzdálenosti, ale také se jednalo o uzavřenou společnost, což případné získávání rozhovoru mohlo jen ztížit.

4.7 Podobnost mezi analyzovanými církvemi

Jisté podobnosti mezi analyzovanými církvemi lze nalézt už v označení církví. Ať už se jednalo o pojmenování sekta, či další podobné, z článků bylo patrné, že dobový tisk chtěl upozornit na něco nového, možná nebezpečného. Každá z církví mohla představovat nebezpečí pro rozdílné skupiny. Církev Ducha svatého pro prezidenta a chod státu, Svobodné bratrství pro katolickou církev.

Potvrzením, že média viděla jistou podobnost mezi těmito církvemi, lze najít i v článku Liberální náboženství, jenž je zaměřen na Unitářství, ale rovněž se v něm píše o Církvě Ducha svatého z Němčic nad Hanou. Konkrétně:

„Co je vůle nejvyššího a jak ji máme poznávat? Torquemada byl jistě hluboce a pevně přesvědčen, že plní jeho vůli, když posílal na smrt kacíře a mohamedánští vojevůdci právě tak, snad i Pius XI., když podporuje Mussoliniho v jeho habešské válce, a stejně Študentova sekta na Moravě, která odpírala platit daně. Plní vůli nejvyššího nynější ruský režim, plní ji sociální demokraté nebo prezident Roosevelt? Všechna svízele takových náboženských učení, jako je unitářství, záleží v tom, že projevy boží poznáme, až když už se něco stalo. Co bylo dobré, to je dílo

¹³² „Nová církev: české unitářství,“ Křesťanská revue. Benešov. 21. 9. 1930. číslo 1. str. 31-32.

¹³³ Konkrétně se jednalo o Františka, Josefa, Adolfa a Karla Študentovy, kteří byli postupně hospitalizováni v léčebném ústavu v Kroměříži, viz. str. 10-11.

boží, a co bylo špatné, to zkrátka zavinila lidská neznalost nebo nedostatek mravního cítění či sociálních řádů.“¹³⁴

Ze článku je zřejmé, že jde o úvahu nad smyslem Svobodného bratrství a snaží se přijít na to, co je Boží vůlí. Hlavním společným nejmenovaným přívlastkem mohl tedy být strach z neznáma a z narušení fungujícího řádu.

Dalším společným spojujícím prvkem článků o obou náboženských společnostech je užití emocionálně zabarveného jazyka a dramatizace v textu. Ve Slovníku lingvistických termínů pro filology je emocionálnost charakterizována jako „jazykovými prostředky vyjádřený citový postoj mluvčího k sdělované skutečnosti.“¹³⁵

Německý Das Lexikon der Filmbegriffe definuje dramatizaci v textu jako „komunikační strategii, při níž je předmět projevu prezentován s nepřiměřenou důležitostí, a to jeho nadměrným zdůrazňováním a emocionalizací, zasazováním vlastně okrajových témat nebo událostí do větších a zásadních konfliktních linií, personalizací a pojmenováváním oponentů, moralizováním apod.“¹³⁶

Vzhledem k tomu, že mým profesním zaměřením není lingvistika, rozhodla jsem se pouze pro uvedení jednotlivých výskytů, a ne jejich podrobnou lingvistickou analýzu. Pro lepší přehlednost užití těchto prvků jsem zvolila výčet do tabulky:

¹³⁴ „Liberální náboženství,“ Volná myšlenka: časopis volných myslitelů českých. Praha. 3. 1. 1936, číslo 1, str. 3.

¹³⁵ LOTKO, Edvard. „Emocionalita,“ in: Slovník lingvistických termínů pro filology. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 32.

¹³⁶ MEYER, Heinz-Hermann. „Dramatisierung,“ in: Das Lexikon der Filmbegriffe <https://filmlexikon.uni-kiel.de/doku.php/d:dramatisierung-7586#dramatisierung> [cit. 24. 12. 2023]

Novinový titul	Příklad užití emocionálně zabarveného jazyka a dramatizace v textu
Moravský večerník; 1926	<ul style="list-style-type: none"> • „Dvacet křížů a pomníků rozbito. – <u>Zfanatisovaná</u> duchařská mládež.“ • „Vývolal v širokém okolí velké vzrušení.“
Kojetínské hlasy; 1927	<ul style="list-style-type: none"> • „U nich to znamená jen tři dny. Jaro a léto to prý jest den, podzim a zima noc. Bude prý to u nich třetího dne z mrtvých vstání, kterýžto den budou troubiti na znamení andělé do všech dílů světa.“ • „Aby příslušné úřady zavčas zakročily jejich blouznění, neb jsou to lidé toho nejhoršího schopní.“
Našinec; 1926	<ul style="list-style-type: none"> • „V Němčicích a celém okolí panuje velké rozhořčení a vzrušení.“ • „Kříže, zejména korpusy, byly úplně roztrženy.“ • „Vesměs mladí lidé“ • „Přivrženců jejich prý je dosti“ • „Těž prý hromadně vtrhnou do kostela a celý jej uvnitř zdemolují.“
Štít; 1926	<ul style="list-style-type: none"> • „Zapomíná se na veliký vzrůst blouznivců, potřeštěnců a fanatických násilníků, kteří jsou skutečným a nejvážnějším ohrožením pořádku a klidu ve státě.“ • „Čím více se zlehčuje pravá víra, tím výše vyšlehávají čadivé plameny pověry.“

Tabulka 11 – Dramatizace v textu u Církve Ducha svatého

Novinový titul	Příklad užití emocionálně zabarveného jazyka a dramatizace v textu
<u>Jizeran</u> ; 1926	<ul style="list-style-type: none"> • „Zůstali jsme v údivu nad obrovskou účastí“ • „Sál v pravém slova smyslu přeplněn“ • „jest opravdu poutavým a strhuje <u>massy</u>“
Volná myšlenka; 1922	<ul style="list-style-type: none"> • „Ukáže-li se, že již plály v duších velkých jedinců před sty a tisíci lety, nebudou-li jaksi rázu »pravd věčných«“
Podřipský kraj; 1927	<ul style="list-style-type: none"> • „Tušení poctivých začátků, nepřijímá-li se cizí učení“ • „Náboženství mnozí pocít sounáležitosti. Bůh jest příliš veliký a lidstvo příliš rozmanité“ • „Jedna doba vše promyslela a ukončila, druhá doba odsuzuje šmahem, kritika; v třetí době jde se zase po cestě otců“ • „Velké, absolutní, věčné ukazuje se v každé době jinak, tak jak jest toho potřebí. My si však musíme zůstat věrni v proudu času.“
Volná myšlenka; 1936	<ul style="list-style-type: none"> • „Je skoro tak staré, jako katolická církev sama“ • „Mohutnělo všude tam, kde byla jen trochu větší náboženská svoboda, a stokrát ubito, vzchopilo se k životu vždy znovu.“ • „Je to rozhraní velmi nebezpečné. Náboženská společnost hodně liberální se může snadno stát liberalistickou, a názorová neurčitost se může lehko změnit v neurčitost mravní.“
Národní listy; 1930	<ul style="list-style-type: none"> • „Burcuje vlažně, pochybovače, skeptiky i nevěrce k novému náboženství dneška, k modernímu názoru a pojetí vesmíru a jedince k němu a v něm.“ • „Shromažďuje kolem sebe všechny nespokojence.“ • „Jest neobyčejně četná účast mladých a studentstva všech kategorií a věků.“

Tabulka 12 – Dramatizace v textu u Svobodného bratrství

Z tabulky je patrné, že užití emociálně zabarvených slov a dramatizace bylo v případě obou církví velmi častým jevem, obzvlášť v kombinaci s rétorikou kvantifikace.

Rozdílem v užití výše zmíněných znaků je mezi oběma církvemi v pozitivitě a negativitě jednotlivých příkladů. U Svobodného bratrství se lze setkat i s kladným užitím emocionálnosti a dramaturgie, zatímco u Církve Ducha svatého bylo pouze negativní užití.

4.8 Etický rozměr konfliktu

Součástí bakalářské práce je rovněž zpracování etického rozměru konfliktu pomocí tzv. Potter boxu, jehož autorem je Ralph B. Potter, pro média přepracoval Clifford G. Christians.¹³⁷

Pro metodu Potter box jsem zvolila analýzu 5 novinových článků, které vyšly o Církvi Ducha svatého v roce 1926, z nichž se všechny týkaly vylamování křížů v okolí Němčic nad Hanou.¹³⁸ K celému pochopení problematiky je důležité zmínit i mediální situaci, která v Československu nebyla ideální.¹³⁹ „Z periodik ustavených v předcházejícím období měl ve struktuře československého tisku let 1918-1938 silnou pozici zejména stranický tisk, jeho prostřednictvím jednotlivé politické strany komunikovaly se svými voliči.“¹⁴⁰ To se mohlo projevit i ve stylu informování o náboženské společnosti, která vystupovala proti státu a dosavadnímu fungování společnosti.

Každý článek obsahuje podrobný popis celého činu i s informacemi, o jakou náboženskou společnost se jedná, příp. jejich předešlé zásahy vůči státu, nebo umístění příznivců do Léčebného ústavu v Kroměříži. Náboženská společnost je rovněž ve všech případech nazývána jako duchaři, duchařská sekta, nebo fanatici. Tento čin nese ve člancích označení jako řádění, nebo i šílené řádění.

V závěru všech analyzovaných článků je kladen důraz na stát, aby zjednal nápravu a začal zasahovat proti této společnosti.¹⁴¹

¹³⁷ MOTAL, Jan. „Masová komunikace II. / Etika médií,“ [Učební materiál], <https://teologicka.neolms.eu/files/146062/analyticky-seminar-teorie.pdf?lmsauth=bd295cb89473f97d2cb9f44dff3dd9e2c53fc164> [cit. 24. 2. 2024].

¹³⁸ Více se o vylamování křížů v roce 1926 zmiňuji na str. 11-12.

¹³⁹ Celkovou meziválečnou situaci v médiích více popisují autoři Petr Bednařík, Jan Jiráček, Barbara Köpplová ve své knize Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti, 2., upravené a doplněné vydání z roku 2019, nebo titíž autoři v knize Druhá republika: 167 obyčejných dní: Politické a mediální klima a jeho reflexe z roku 2017.

¹⁴⁰ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. „Struktura tištěných médií v meziválečném Československu,“ in: Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti Praha: Grada, 2019. str. 503.

¹⁴¹ Ukázka analyzovaných článků, viz příloha.

Mezi důležité hodnoty pro provedení analýzy jsem zařadila:

- i. ohrožení společnosti;
- ii. veřejný zájem;
- iii. senzace;
- iv. watchdog;
- v. svoboda náboženského vyznání vs. narušení společnosti;
- vi. senzacechtivost vs. watchdog funkce médií;
- vii. snaha nalákat čtenáře vs. žurnalistika bez užití přehnané dramatizace v textu;
- viii. užití pravého názvu víry vs. použití názvů Duchaři a sekta.

Dalším krokem metody Potter boxu je zvolení etických principů, kterými budu problematiku zkoumat.

Z deontologického pohledu můžeme zaujmout hned dva postoje, kterými je povinnost informovat společnost a také deontologie jako úcta k lidské osobě.

První možnost, deontologie jako povinnost informovat společnost ukazuje, že média měla zájem na tom, aby informovala, co se děje, plnila tzv. watchdog funkci médií a zároveň měla snahu oslovit státní orgány o nápravu skrze důrazná upozornění v závěrech článků.

Pokud se však na danou problematiku budeme dívat z pohledu deontologie jako úcty k lidské osobě, zde média selhala. I přes veškeré činy, kterých se Církev Ducha svatého dopustila, novináři nerespektovali etické hranice o informování a rovněž nazývali tuto církev jako sektu, či skupinu fanatiků. Neštíteli se použít dramatizaci a emoční zabarvenost v textu, aby upoutali pozornost čtenáře.

Utilitarismus zde má také své zastoupení. Dobový tisk chtěl díky svým varováním a článkům poukázat na hrozící nebezpečí, tím docílit vymýcení této náboženské společnosti a dosáhnout tak šťastné společnosti, kde nebude docházet k takovým činům. To se jim mohlo i povést, protože členové byli zavřeni do Léčebného ústavu v Kroměříži, a víra s velkou pravděpodobností zanikla. Je však otázkou, jak velký podíl na tom měla média, což v dnešní době už nezjistíme vzhledem k tomu, že se celá událost odehrála před 98 lety.

Mezi zodpovědnost vůči aktérům, tzv. loajality, jsem zvolila:

- i. společnost / veřejnost / občané Němcic nad Hanou a přilehlého okolí;
- iii. římskokatolická církev;
- iv. státní orgány;
- v. příslušníci Církve Ducha svatého.

Po určení všech hodnot, principů a loajalit lze říci, že se deontologický pohled jeví jako nejproduktivnější k posouzení etického rozměru konfliktu. Pokud bych byla na místě novinářů, také bych informovala o daném tématu, protože mi to přijde důležité, ale zvolila bych jinou, více etickou formu. Styl informování, který si zvolili, narušuje lidskou důstojnost nejen členů této společnosti, ale rovněž lidskou důstojnost jejich rodin. Zároveň však chápu novináře, že těmi prostředky, které využívali, chtěli umocnit celkový dojem a docílit toho, aby si společnost byla více vědoma hrozby. I přes to však vyvstává otázka, zda novináři chtěli dosáhnout změny ve prospěch společnosti, nebo jen dosáhnout vyšší čtivosti skrze chytlavé titulky a užití dramatizace.

4.9 Shrnutí

Analýza článku o náboženských společnostech Svobodné bratrství a Církev Ducha svatého v letech 1918-1940 přinesla mnoho informací. Hlavním cílem celkové analýzy bylo zjištění, jak se o obou církvích psalo v dobovém tisku a jaké prvky tyto články vykazovaly. Během analýzy jsem se zaměřila na roky vydání jednotlivých článků, názvy novinových titulů a jejich lokálnost, názvy jednotlivých článků, aplikaci teorie morální paniky, označení náboženských společností, možnost vyjádření členů, podobnost mezi analyzovanými církvemi a také etický rozměr konfliktu.

Pro mě zcela novým konceptem, který našel v této analýze uplatnění, byla teorie morální paniky. Sice jsem ji aplikovala pouze u Církve Ducha svatého, kde byla dle mého názoru vyšší šance, ale i Svobodné bratrství a jeho mediální obraz vykazoval některé znaky. Objevovaly se zejména u katolických deníků. U Církve Ducha svatého se však jednalo o všechna periodika, a proto je mohli vnímat jako větší nebezpečí napříč politickým i náboženským spektrem. I to byl jeden z důvodů pro aplikaci teorie pouze u Církve Ducha svatého.

Veškeré výsledky analýzy nám mohly dopomoci k vytvoření si celkového obrazu tehdejší společnosti, fungování médií a otázce náboženství v těchto letech. Ze článků bylo patrné, že tisk byl stranický a projevoval to i ve svých článcích, např.: u Církve Ducha svatého se ve článcích často objevoval příměr: Duchaři proti státu – zákon na ochranu státu.

Samozřejmě, pokud by byla možnost setkat se přímo s autory článků, či dobovými čtenáři, analýza by se ubírala jiným směrem a mohlo by se zjišťovat

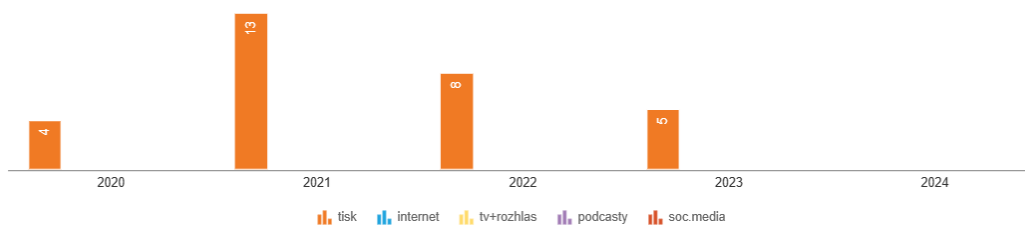
mnoho dalších informací, jako je vliv na čtenáře, emoční zbarvenost a neutrálnost článku, míra vyvolaného strachu mezi čtenáři. Tato analýza byla však vytvořena s velkým odstupem času, 100 let, a proto je zřejmé, že něco takového už není možné.

5 ANALÝZA ANOPRESS

V souvislosti s tématem mé bakalářské práce je na místě také provést analýzu pomocí monitoringu médií ANOPRESS.

Pod vyhledávacím heslem „Mediální obraz náboženských společností v meziválečném období 1918-1939,“ tedy názvem bakalářské práce jsem zjistila, že takové téma nebylo během posledních pěti let jakkoliv publikováno v médiích. Proto jsem tuto problematiku rozložila do tematických celků, které jsem zanalyzovala, jak moc figurovaly v médiích. Tyto tzv. tematické celky se týkaly pouze náboženských společností Svobodného bratrství a Církve Ducha svatého. Veškeré vyhledávání bylo nastavené na rozsah pěti let a s omezením pouze na tisková média.

Církev Ducha svatého z Němčic nad Hanou jsem vyhledávala pod několika pojmy. Pod hesly „Církev Ducha svatého AND Němčice nad Hanou“ byl výsledek publikování 0, a proto jsem zkusila i historický, dnes již nepoužívaný název tohoto města, Němčice na Hané. Výsledek vyhledávání se taktéž rovnal 0.

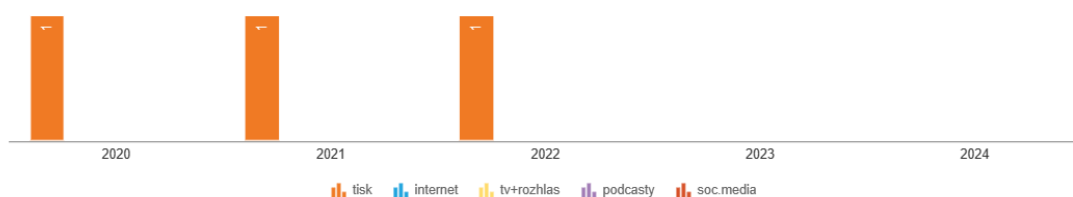
Obrázek 1 Analýza pojmu *Duchaři* v ANOPRESSU

Dalším heslem byl pojem *Duchaři*. Za posledních pět let byli *Duchaři* zmíněni ve 30 tiskových obsazích, z toho 11 bylo relevantních k náboženským společnostem. Ovšem je nutné zmínit, že mnoho různorodých náboženských společností, obzvláště těch historických, bylo nazýváno jako *Duchaři*. O tom svědčí i výsledek monitoringu médií, který dohledal i články o spiritismu v Krkonoších.¹⁴² Žádný z nalezených výsledků však nezmiňoval náboženskou společnost z Němčic nad Hanou. Výsledek hledání hesla „*Duchaři* AND Němčice nad Hanou,“ se taktéž rovnal 0.

¹⁴² BRAUN, Jan, „Spiritismus v Krkonoších byl fenomén, s vyvoláváním duchů se začalo u továrníka,“ https://krkonosky.denik.cz/zpravy_region/spiritismus-v-krkonosich-byl-fenomen-s-vyvolavanim-duchu-se-zacalo-u-tovarnika-2.html. Krkonošský deník.cz [cit. 13. 2. 2024].

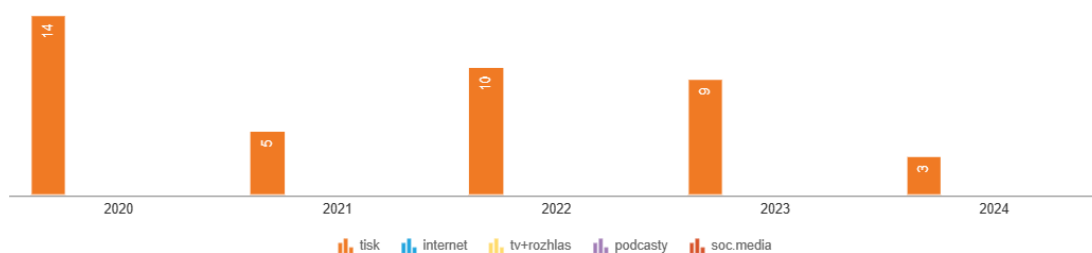
Mezi důležité osoby této náboženské společnosti patřili jejich zakladatelé Karel Študent a Alois Študent. Proto jsem zkusila zadat jejich jména do vyhledávače. Výsledek se rovnal 0.

Svobodné bratrství jsem taktéž vyhledávala pod několika hesly. Těmi byly zejména „Svobodné bratrství“ a „Unitář*“ . Protože u Církve Ducha svatého jsem jako jedno z hesel použila významné osobnosti dané církve, to stejné jsem provedla i v případě Svobodného bratrství a za další heslo zvolila „Norbert Fabián Čapek“.

Obrázek 2 Analýza pojmu Svobodné bratrství v ANOPRESSU

Prvním hledaným heslem bylo „Svobodné bratrství“, o kterém tisk napsal tři články během posledních pěti let, z toho dva byly relevantní k tématu. V jednom z těchto případů se však jednalo o architekturu domu Unitaria v Praze, pouze druhý článek se věnoval přímo náboženské společnosti. Pod heslem „Unitář*“ ANOPRESS vyhledal 41 novinových článků, z toho 13 bylo relevantních. Podstatná část článků, celkem čtyři, jsou zejména o první dámě Československa, Charlottě Garrigue Masarykové. Jméno Norbert Fabián Čapek dle výsledků nefigurovalo v žádném tisku během posledních pěti let.

Obrázek 3 Analýza pojmu Unitář* v ANOPRESSU

Z uvedených výsledků analýzy ANOPRESS vyplývá, že Církev Ducha svatého nezaujala jediné místo v obsahu médií během posledních pěti let. Tato skutečnost jen napovídá tomu, že se jedná o historické téma, které je již promlčené, a proto se o něm nepsalo. Mírné povědomí je však o Svobodném bratrství, které zastává aspoň téměř nepatrný prostor v českém tisku.

6 MEDIÁLNÍ VÝSTUP

Součástí bakalářského projektu na téma Mediální obraz náboženských společností v meziválečném období 1918-1939 je i mediální výstup.

Hlavní mediální výstup je podcast s názvem Promlčená sekta aneb tajemství mého městečka, který vznikl pod vedením Mgr. Michaely Veteškové. Celková stopáž mediálního výstupu je 11:52 a celým podcastem provází výpovědi pamětníků z Němčic nad Hanou, Heleny Šebestové a Antonína Ošřádala.

Jako vedlejší výstup jsem zvolila text ve formě krátké anonce, která má nalákat potencionální posluchače podcastu. Anonce, viz ukázka níže, vznikla pod vedením Mgr. Ivany Pustějovské.

„Kroniky, novinové články, zápisy z kroměřížské psychiatrické nemocnice. Dávno zapomenuté dokumenty, na které léta nikdo nesáhl. A k tomu pamětníci, kteří zavřeli reportérce dveře před nosem a přidali varování, ať do minulosti moc nešfourá. I tak by se dal popsat příběh pátrání Aleny Kyselákové po náboženské skupině Duchařů. Existovala v Němčicích nad Hanou od roku 1923 a dnes je už zapomenuta. Podcast Promlčená sekta aneb tajemství mého městečka vznikl v rámci bakalářské práce na Katedře komunikačních studií CMTF UP a přináší autentické svědectví pamětníků Heleny Šebestové a Antonína Ošřádala, a doplňuje tak dosud neúplný obraz historie jednoho moravského místa.“

Hypertextový odkaz i s QR kódem, k poslechu podcastu:

<https://owncloud.cesnet.cz/index.php/s/A1Fv1k6fRmV6JW>

ZÁVĚR

I přes to, že se o období První republiky mluví jako o zlaté éře našeho státu, kapitola historického úvodu nám nastínila, že situace nebyla tak ideální. Společnost si zažila mnoho vzestupů a pádů, které mohly jen podnítit vznik nových náboženských společností, jež měly zájem na fungování proti zavedeným církvím a státním orgánům, či přinést nový pohled na svět.

Stěžejní částí práce byla analýza mediálního obrazu vybraných náboženských společností, jejíž výsledky jsem shrnula již na konci analýzy. Velkým rizikem, kterého jsem si byla vědoma již při výběru tématu, bylo užití archaismů napříč analyzovanými novinovými články. I přes to, že nejsem studentkou sémiotiky, jsem se však snažila co nejlépe zanalyzovat užití jazyka jako nástroje k dramatizaci textu.

Během zpracování etického rozměru konfliktu vyvstaly zajímavé otázky, na které už bohužel neseženu odpověď. Jednou z otázek, co jsem si pokládala, bylo, zdali vůbec, případně do jaké míry se dobový tisk zasloužil o řešení situace s církví Ducha svatého. Jestli jejich neustálé urgování v závěrech článků bylo impulsem pro řešení. Analýza ANOPRESS však nepřinesla žádná zásadní zjištění. Pouze mi potvrdila myšlenku, že o církvi Ducha svatého se v současnosti nepíše, o Svobodném bratrství se sice píše, ale v malé míře.

Téma této bakalářské práce má potenciál být i nadále rozšířeno o rozsáhlejší analýzy na daných společnostech, případně o další náboženské společnosti. Porovnat například mediální obraz největších náboženských společností u nás v meziválečném Československu; porovnat mediální obraz o jedné náboženské společnosti v rozmezí let 1918-1939 a mediální obraz v současnosti; nebo si zvolit jednu z církví a zanalyzovat ji z teologického pohledu. Mě osobně naprosto zaujala Církev Ducha svatého, u které mi během sepisování jejich historického přehledu vyvstalo několik otázek, například jestli byli vyznavači nadále perzekuováni i s odstupem let, zda existuje více novinových článků, jaký byl reálný konec této společnosti a zdali vůbec nastal, jestli měli modlitby, literaturu a další podklady pro čerpání své víry. Tomuto tématu bych se chtěla i nadále věnovat, ale už čistě jen z osobního zájmu. Každé místo má totiž svoji historii, která by neměla být zapomenuta.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Alena Kyseláková

Název fakulty a katedry: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra komunikace

Název bakalářského projektu: Mediální obraz náboženských společností v meziválečném období 1918-1939

Jméno vedoucího bakalářského projektu: doc. Mgr. et Mgr. ThLic. Jaroslav Franc, Th.D.

Počet stran: 70

Počet příloh: 7

Počet titulů použité literatury: 76

Rok obhajoby: 2024

Klíčová slova: Československo, analýza, Svobodné bratrství, Církev Ducha svatého, Němčice nad Hanou, dobový tisk, teorie morální paniky, mediální obraz, náboženská společnost

ABSTRACT

Author's surname and first name: Alena Kyseláková

Name of the faculty and department: the Cyril and Methodius Theological Faculty of Palacký University in Olomouc, Department of Communication

Title of bachelor project: The Media Image of Religious Societies in the Interwar Period 1918-1939

Name of the supervisor of the bachelor project: doc. Mgr. et Mgr. ThLic. Jaroslav Franc, Th.D.

Number of pages: 70

Number of appendices: 7

Number of titles of literature used: 76

Year of defence: 2024

Keywords: Czechoslovakia, analysis, Unitarianism, Church of the Holy Spirit, Nemcice nad Hanou, period press, moral panic theory, media image, religious society

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Tabulka 1 – Výsledky sčítání lidu v r. 1921 – Náb. vyznání obyvatelstva	31
Tabulka 2 – Výsledky sčítání lidu v r. 1930 – Náb. vyznání obyvatelstva	32
Tabulka 3 – Počet článků o Církvi Ducha svatého	37
Tabulka 4 – Počet článků o Svobodném bratrství	37
Tabulka 5 – Novinové tituly o Církvi Ducha svatého	42
Tabulka 6 – Novinové tituly o Svobodném bratrství	42
Tabulka 7 – Novinové titulky u Církve Ducha svatého	44
Tabulka 8 – Novinové titulky u Svobodného bratrství	45
Tabulka 9 – Označení Církve Ducha svatého	47
Tabulka 10 – Označení Svobodného bratrství	48
Tabulka 11 – Dramatizace v textu u Církve Ducha svatého	52
Tabulka 12 – Dramatizace v textu u Svobodného bratrství	52
Obrázek 1 Analýza pojmu Duchaři v ANOPRESSU	57
Obrázek 2 Analýza pojmu Svobodné bratrství v ANOPRESSU	58
Obrázek 3 Analýza pojmu Unitář* v ANOPRESSU	58

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Usnesení o umístění Adolfa a Josefa Šudentovy do Léčebného ústavu v Kroměříži	71
Příloha 2 Usnesení o odebrání dětí z péče Metoděje Vrány	72
Příloha 3 Dopis četnické stanici v Němčicích nad Hanou od ředitelství Moravského zemského ústavu	73
Příloha 4 Ukázka novinových článků o Církvi Ducha svatého	74
Příloha 5 Ukázka novinových článků o Církvi Ducha svatého	75
Příloha 6 Ukázka novinových článků o Svobodném bratrství	76
Příloha 7 Ukázka novinových článků o Svobodném bratrství	77

BIBLIOGRAFIE

1. BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. „Struktura tištěných médií v meziválečném Československu,“ in: Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti Praha: Grada, 2019. str. 503.
2. BIBLETNET.CZ, „Pasáž: Exodus 20,2-17,“ <http://www.bibletnet.cz/app/bible/passage?path=Exodus+20%2C2-17&search=Otev%C5%99%C3%ADt> [cit. 8. 11. 2023]
3. BLABOLIL, Antonín. Bibliografie českých katolických novin a časopisů vycházejících v Čechách v letech 1800–1918, Praha: Sekretariát ÚV ČSL, 1970.
4. BRAUN, Jan, „Spiritismus v Krkonoších byl fenomén, s vyvoláváním duchů se začalo u továrníka,“ https://krkonosky.denik.cz/zpravy_region/spiritismus-v-krkonosich-byl-fenomen-s-vyvolavanim-uchu-se-zacalo-u-tovarnika-2.html. Krkonošský deník.cz [cit. 13. 2. 2024].
5. CÍRKEV ADVENTISTŮ SEDMÉHO DNE, „Čemu věříme,“ <https://www.casdhranice.cz/stranka-cemu-verime> [cit. 10. 11. 2023].
6. „Církev »Kristova« a pytlák,“ Kojetínské hlasy. Kojetín, 30. 1. 1925. ročník 2, číslo 5. str. 3.
7. COHEN, Stanley. „Moral Panics as Cultural Politics - Introduction to the Third Edition,“ in: Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers. 3. vydání. London: Routledge, 2002.
8. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, „Ekonomický vývoj na území České republiky,“ https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html [cit. 3. 1. 2024].
9. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, „Rašínova měnová reforma,“ https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/1_vznik_a_stabilizace_samostatne_ceskoslovenske_meny/rasinova_menova_reforma.html [cit. 3. 1. 2024].
10. ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, „Měnová odluka,“ https://www.historie.cnb.cz/cs/emisni_cinnost/menova_odluka/ [cit. 3. 1. 2024].
11. ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA. „Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky: Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské,“ in: 121/1920 Sb. 1920.
12. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, „Obyvatelstvo podle náboženského vyznání a pohlaví,“

- <https://www.czso.cz/documents/10180/20548145/4032120119.pdf/c9ea4059-9b9e-467c-8991-1233334b535e?version=1.0> [cit. 4. 1. 2024].
13. ČIHÁK, Matěj, „Sto let českého unitářství,“ <https://info.dingir.cz/2022/04/sto-let-ceskeho-unitarstvi/>. DINGIR. Náboženský infoservis. 2022 [cit. 25. 12. 2023].
 14. „Dr. Norbert F. Čapek šedesátníkem,“ *Národní listy*. Praha, 4. 6. 1930. ročník 70, číslo 153. str. 9.
 15. „Druhé přikázání,“ *Lidové noviny*. Brno, 10. 4. 1926. ročník 34, číslo 184. str. 3.
 16. „Duchaři rozbili kříže na hřbitově,“ *Národní osvobození*. Praha. Olomouc, 23. 12. 1926. ročník 3, číslo 351. str. 4.
 17. „Duchaři z Němčic si přišli do blázince pro svého vůdce Študenta,“ *Moravský večerník*. Olomouc, 14. 3. 1931. ročník 10, číslo 62. str. 4.
 18. „Duchařská sekta nechce voliti,“ *Pozor*. Olomouc, 25. 10. 1929. ročník 36, číslo 251. str. 3.
 19. FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY, „Druhá republika,“ <https://www.abczech.cz/Druha-republika-P7035677.html>. ABCZECH.CZ, Abeceda českých reálií [cit. 12. 2. 2024].
 20. FROTHINGHAM, Mia Belle, „Moral Panic And Folk Devils,“ <https://www.simplypsychology.org/folk-devils-and-moral-panics-cohen-1972.html>. SIMPLYPSYCHOLOGY [cit. 4. 12. 2023]
 21. HORYNA, Břetislav, „Sekty,“ [https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/sekty_\(JKI-K\)](https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/sekty_(JKI-K)) SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Religionistická encyklopedie. [cit. 8. 11. 2023].
 22. HRUBÝ, Rajmund. Pamětní kniha městyse Němčic na Hané: Rok 1926. Státní okresní archiv Prostějov: Fond AM Němčice, Inv. č. 325.
 23. JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. „Kritéria pro výběr zpráv do zpravodajství,“ In: *Masová média*. 2. vydání. Praha: Portál, 2015.
 24. KROUPA, František. Památní kniha farnosti němčické. 1926.
 25. „Liberální náboženství,“ *Volná myšlenka: časopis volných myslitelů českých*. Praha. 3. 1. 1936, číslo 1, str. 3.
 26. LIPPMANN, Walter. *Veřejné mínění*. Přeložil Ladislav KÖPPL. Praha: Portál, 2015.
 27. LOTKO, Edvard. „Emocionalita,“ in: *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003.

28. MATERNA, Pavel, „Pojem,“ <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Pojem>. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Sociologická encyklopedie. [cit. 4. 12. 2023]
29. MATOUŠEK, Josef, „Dějiny Němčic nad Hanou v letech 1406-1848,“ <https://theses.cz/id/5ffu8v/941421> [cit. 9. 1. 2024], Olomouc, 2010. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci.
30. MEYER, Heinz-Hermann. „Dramatisierung,“ in: Das Lexikon der Filmbegriffe <https://filmlexikon.uni-kiel.de/doku.php/d:dramatisierung-7586#dramatisierung> [cit. 24. 12. 2023]
31. „Mezinárodní kongres pro pokrok v náboženství v Praze,“ Křesťanská revue. Praha, 15. 3. 1927. ročník 1, číslo 1. str. 15.
32. MINISTERSTVO KULTURY, „Výpis z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností,“ <https://www-cns.mkcr.cz/>
33. MOTAL, Jan. „Masová komunikace II. / Etika médií,“ [Učební materiál], <https://teologicka.neolms.eu/files/146062/analyticky-seminar-teorie.pdf?lmsauth=bd295cb89473f97d2cb9f44dff3dd9e2c53fc164> [cit. 24. 2. 2024].
34. MÜLLER, Václav. „Povšechný stav dnešního poměru československého státu k církvím a vyznáním,“ in: Náboženské poměry v Československé republice, Praha: Státní nakladatelství, 1925.
35. „Na Němčicku rozbito duchaři sedm křížů,“ Našinec.Olomouc, 18. 3. 1926. str. 3.
36. „Němčičtí duchaři se ozývají,“ Kojetínské hlasy. Olomouc. 28. 10. 1927. ročník 1, číslo 43. str.4.
37. NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK, „Náboženská společnost českých unitářů,“ <https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/>. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Religionistická encyklopedie. [cit. 26. 12. 2023].
38. „Nová církev: české unitářství,“ Křesťanská revue. Benešov. 21. 9. 1930. číslo 1. str. 31-32.
39. „Nová náboženská orientace,“ Čech: politický týdeník katolický. Praha, 9. 9. 1927. ročník 52, číslo 214. str. 1.
40. OBECNÍ ÚŘAD MĚSTYSE NĚMČICE NAD HANOU. Přemístění chorobomyslných příslušníků této církve z Kroměříže do jiného ústavu [Úřední dopis] 1926, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond: Archiv městečka Němčice nad Hanou, 1581-1945, náboženská sekta Pravá víra Kristova, inv. č. 229; karton 15.

41. OBEC UNITÁŘŮ V OSTRAVĚ, „Historie a současnost unitářství,“
<https://ostrava.unitari.net/historie-a-soucasnost-unitarstvi/> [cit. 25. 12. 2023]
42. OBEC UNITÁŘŮ V OSTRAVĚ, „Principy NSČU,“
<https://ostrava.unitari.net/principy-nscu/> [cit. 25. 12. 2023]
43. OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Ducháři I. [Poznámka] uchováno v Státní okresní archiv v Prostějově, Archiv městečka Němčice nad Hanou, četnická stanice, inv. č. 190; karton 12.
44. OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Ducháři II. [Poznámka] uchováno v Státní okresní archiv v Prostějově, Archiv městečka Němčice nad Hanou, četnická stanice, inv. č. 190; karton 12.
45. OKRESNÍ SOUD V KOJETÍNĚ. Odebrání dětí z péče. In: Obecní úřad městyse Němčic na Hané. [Úřední dokument], 1925, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond: Archiv městečka Němčice nad Hanou, 1581-1945, náboženská sekta Pravá víra Kristova, inv. č. 229; karton 15.
46. OKRESNÍ SOUD V KOJETÍNĚ. Usnesení [Úřední dokument], 1924, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond: Archiv městečka Němčice nad Hanou, 1581-1945, náboženská sekta Pravá víra Kristova, inv. č. 229; karton 15.
47. OKRESNÍ SOUD V KOJETÍNĚ. Usnesení [Úřední dokument], 1925, uchováno v Státní okresní archiv Prostějov: Fond: Archiv městečka Němčice nad Hanou, 1581-1945, náboženská sekta Pravá víra Kristova, inv. č. 229; karton 15.
48. OŠŤÁDAL, Antonín. Příběh o křídlech [slovní výpověď]. 2022.
49. PÁNEK Jaroslav, TŮMA Oldřich a kol. „První Československá republika,“ in Dějiny Českých zemí, Praha: Karolinum, 2019.
50. PASTORACE.CZ, „Desatero Božích přikázání,“
<https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/desatero-bozich-prikazani> [cit. 8. 11. 2023]
51. PEŘINKA, František Václav, Augustin KRATOCHVÍL a Muzejní spolek (Brno, Česko). Vlastivěda moravská, II, Díl II Místopisu, Čís. [50]: Místopis Moravy. Olomoucký kraj. Kojetský okres. V Brně: Musejní spolek, 1930.
52. „Praxe moderních církví,“ Čech: politický týdeník katolický. Praha, 11. 10. 1928. ročník 53, číslo 232. str. 3.
53. PROKŠ, PETR, „Andrássyho nóta,“ <https://biblio.hiu.cas.cz/records/156d0475-f8ec-4c39-9557-9f1a4bafd85e>. HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, Bibliografie dějiny Českých zemí [cit. 12. 2. 2024].

54. „Řádění »duchařů« na Moravě. Štít – Věštník organizačního komitétu Strany katolického lidu pro diecézi královéhradeckou. Hradec Králové, 1. 4. 1926. str. 3.
55. ŘEDITELSTVÍ MOR. ZEMSKÉHO ÚSTAVU. Moravský zemský léčebný ústav v Kroměříži: Četnické stanice v Němčicích nad Hanou, [Úřední dokument], 1926, uchováno v Státní okresní archiv v Prostějově, Archiv městečka Němčice nad Hanou, četnická stanice, inv. č. 190; karton 12.
56. SEDLÁKOVÁ, Renáta. „Prasečí chřipka jako příklad panické pseudoudálosti,“ in: Myšlení komunikace a médií diskurs (ivní analýza) zpravodajství. Olomouc: OIKOYMENH, 2009.
57. STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V PROSTĚJOVĚ. Kronika měšťanské školy v Němčicích n. H.: Fond SŠ Němčice n. H., inv. č. 212. 1950.
58. „Svobodné bratrství,“ Jizeran. Mladá Boleslav, 29. 5. 1926. ročník 47, číslo 22. str. 4.
59. „Svobodné bratrství,“ Večer: Lidové noviny. Praha, 7. 8. 1923. ročník 10, číslo 177. str. 5.
60. „Svobodné bratrství uznáno státem,“ Lidové noviny. Praha, 14. 8. 1930. ročník 38, číslo 407. str. 5.
61. ŠEBESTOVÁ, Magdalena. Příběh o křídlech [slovní výpověď]. 2022.
62. „Šílené řádění duchařů na Kojetínsku,“ Moravský večerník. Olomouc, 18. 3. 1926. číslo 65. str. 2.
63. ŠRÁMEK, Dušan. „Československá ekonomika v letech 1918-1938,“ Revue Politika, č.9 (2008)
64. UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „Květinová slavnost,“ <https://www.unitaria.cz/unitarstvi/kvetinova.html> [cit. 26. 12. 2023].
65. UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „Obce a skupiny,“ <https://www.unitaria.cz/organizace/obce.html> [cit. 26. 12. 2023].
66. UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „Unitářské principy,“ <https://www.unitaria.cz/unitarstvi/principy.html> [cit. 26. 12. 2023].
67. UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „1922 - Založení Svobodného bratrství,“ <https://www.unitaria.cz/100let/pohledy-do-historie/1922> [cit. 25. 12. 2023].
68. UNITARIA. Náboženská společnost českých unitářů, „Znak českých unitářů,“ <https://www.unitaria.cz/unitarstvi/znak.html> [cit. 26. 12. 2023].
69. VÁCLAVÍK, David. „Národ vzdalující se Bohu,“ in: Náboženství a moderní česká společnost, Praha: Grada, 2009.

70. „Veřejné shromáždění kongresu pro pokrok v náboženství v Praze 6. září 1927,“ Podřipský kraj: Časopis československé strany národně socialistické na Podřipsku. Roudnice nad Labem, 16. 9. 1927. ročník 9, číslo 36. str. 1.
71. VOJTÍŠEK, Zdeněk. „Dědicové radikální reformace,“ in: Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Praha: Portál, 2004.
72. VOJTÍŠEK, Zdeněk. „Judaismus u nás,“ in: Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Praha: Portál, 2005.
73. VOJTÍŠEK, Zdeněk. „Náboženství a jeho reflexe v české společnosti,“ in: Encyklopedie náboženských směrů v České republice, Praha: Portál, 2005.
74. „Volná myšlenka a náboženství,“ Volná myšlenka: časopis volných myslitelů českých. Praha, 9. 4. 1922. ročník 13, číslo 15. str. 3.
75. VÝSLEDKY SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ 2021, Obyvatelstvo věřící – hlásící se k církvi podle církve, náboženské společnosti nebo směru a krajů v roce 2021.
76. „Vypátraná duchařská sekta v Kroměříži,“ Moravský deník: List národního souručenství. 3. 3. 1940. ročník 35, číslo 53. str.2.

Usnesení.

Nařizuje se, aby Adolf Student, domkař a Josef Student, dělník oba v Němčicích podrobili se lékařskému pozorování na dobu jednoho měsíce v léčebném ústavu v Kroměříži.

Oba nechtě se dostaví nejdéle do 26. ledna 1925 do léčebného ústavu v Kroměříži, jinak by k tomu domoceni byli.

Odůvodnění :

Státní zastupitelství v Olomouci učinilo dle § 26. odst. 2. řádu o sbav. svépráv. návrh, aby Adolf Student a Josef Student, kteří stíženi jsou náboženským šílenstvím byli zbaveni svéprávnosti, po případě dodáni byli do uzavřeného ústavu.

Adolf Student a Josef Student mají utkvělou myšlenku, že Karel Student, hodinář z Němčic jest Duch svatý, slíbený Utěšitel světa, neuznávají žádných zákonů světských, nýbrž pouze zákon Boží.

Dle posudku soudního lékaře MUDra. Hermanna stíženi jsou oba utkvělou představou rázu náboženského duševní chorobou, jejíž stupeň lze zjistiti dalším pozorování v léčebném ústavě, které lze beze škody pro oba provést.

Následkem toho bylo zmíněné umístění v léčebném ústavě naříditi.

Protě tomuto usnesení lze podat do 14ti dnů ode dne doručení stížnost ku krajskému soudu v Olomouci.

Okresní soud v Kojetině, odd. I.

dne 11. ledna 1925.

Obecní úřad městyse NĚMČIC na HANĚ.		
DOŠLO DNE	13. 12.	1925
ČÍS. JEDN.	113	

Miloslav Porazek

Okresní soud v Kojetině

Miloslav Porazek

Miloslav Porazek

Moravský zemský léčebný ústav v Kroměříži.

Četnické stanici v Němčicích nad Hanou.

K přípisu ze dne 23. března 1926 sděluje podepsané ředitelství následující: Zabrániti veškerým návštěvám příbuzných ve zdejším ústavu internovaných sektářů potkává se se značnými obtížemi, na což byl okr. sr. v Kojetíně již 1. ledna 1925 upozorněn. Příbuzní právem uvádí, že členové jejich rodiny, jsou-li choromyslní, mají přece jako nemocní právo, by mohli býti navštěvováni. Přesto přistoupeno bylo k pokusu návštěvám učiniti přítrž. Výsledkem téhož bylo, že sektáři ve značném počtu přijížděli do ústavu u lékařů hrozbami a nadávkami domáhali se připuštění ku svým příbuzným. Dvakráte byla požádána zdejší policie o pomoc. Avšak ani této nepodařilo se shluku návštěvníků zabrániti. Úplné izolování několika sektářů v ústavu zdejších internovaných je nemožné. Ústav není zřízen jako starý ústav nemocí ráz ústavů detendních, nýbrž má ráz nemocniční. Ohrazen jest nízkou zdí plotem, pavilony jsou ze všech stran přístupny, dorozumívání se sektáři navzájem a s návštěvníky usnadněno. Blízkost Němčic od ústavu jest taktéž velkou nevýhodou. Jest předpokládati, že i kdyby ústav se pokusil návštěvy úplně zameziti, že pokus ten opět selže. Sektáři nejsou ústavu tak známi, by i při pečlivé kontrole některému z nich nezdánilo se dostatí se na některý teras ústavní a event. oknem se zdejšími sektáři pomocí posunků neb pomocí druhých nemocných se dorozuměti. Těmu nasvědčují též výroky Frant. Študentem poslezení dny pronášené: pokusí-li se veškeri lékaři návštěvy ohraniziti, uvidí prý, jak to s nimi dopadne. Netají se ani tím, že jejich souverci musí býti uznáni taktéž za nepřítelny a že nemohou býti za nepřítelny násilností trestáni.

Ústav při své rozlehlosti, řízu a nedostatku kompetence proti podobným elementům není sto náležitě zakročiti. Nebezpečí, kterým ohrožují sektáři obec, ohrožuje zrovna tak ústav, jeho personál a hlavně lékaře ústavní. Poloha ústavu mimo to mohla by splnění hrozeb jen usnadniti.

Jediná snad politická správa v dorozumění s vydatní bradou mohla by učiniti kroky zabezpečující tamní obec a ústav, resp. jeho lékařský personál. - Doporučuje se tudíž v tomto směru učiniti vhodná kroky a návrhy.

Ředitelství
mor. zemského ústavu.
V Kroměříži dne 23. března 1926

Podpis nečitelný.

Příloha 3 Dopis četnické stanici v Němčicích nad Hanou od ředitelství Moravského zemského ústavu

Šílené řádění duchařů na Kojetínsku.

Dvacet křížů a pomníků rozbito. - Zfanatisovaná duchařská mládež. Vzrušení na Kojetínsku.

Asi před 14 dny rozbito bylo na hřbitově v Němčicích n. H. několik křížů. Jako pachatel zjištěn byl příslušník duchařské sekty Studentovy a dopraven do vazby k okres. soudu v Kojetíně.

Čin tento nezůstal však ojedinelý. Z pondělka na úterek v noci pokáceno a rozbito bylo v okolí Němčic n. H. na dvacet křížů a pomníků, stojících při polních cestách a na křížovatkách. Tento vandalismus vyvolal v širokém okolí velké vzrušení. Četnictví, které zahájilo ihned pátrání, zjistilo brzy, že tohoto odsouzení hodného skutku dopustili se opět zfanatisovaní příslušníci Studentových duchařů a brzy je pozatýkalo. Jsou to vesměs ještě děti, sotva škole odrostlé. Tato okolnost jest však tím pronikavější ukázkou výchovy a ducha, který v této duchařské sektě panuje.

Pachatelé a to: 16leté děvče a 18letý hoch, Ant. Jovi, 16- a 18letá děvčata Studentovy a Karel Lasovský, všichni z Němčic n. H., dále pak mladý učitel R. Student, rovněž z Němčic, ale učící v Hodoníně, byli po zatčení vyslechnuti a spoutáni a dopraveni do vězení okr. soudu do Kojetína.

Duchařská sekta Studentova, která ve svém zakladateli Studentovi vidí „svatého ducha“, zapustila v Němčicích n. H. již silné své kořeny a zakotvila také v jiných obcích na okrese. Dokonce

i v mnohých obcích jiných okresů na Moravě získává své přívržence.

Uvedená „církev svatého ducha“, jak se příslušníci sekty sami nazývají, neuznává vůbec státní zřízení. Její příslušníci nechťejí platit daně, nepošilají děti do školy, vyhýbají se odvodům atd. Úřady postupovaly proti sektě dosti mírně a jen ve větších případech, které se nedaly přehlednouti, zakročovaly. Někteří příliš zfanatisovaní stoupenci této sekty byli odvezeni do ústavu choromyslných v Kroměříži.

Stavění křížů a soch i na hřbitovech pokládají Studentovi duchaři za modlářství a proto mládež vychovaná v duchu této sekty, dopustila se posledních, shora vyličených nepředložených činů, které v celém okolí vyvolaly velké vzrušení.

Oba případy jsou ukázkou, jak neblaze, zvláště na mládež, učení této sekty duchařské působí. Bude nyní na povoláních úřadech, aby si „církev svatého ducha“ více všimaly a hleděly zachrániti z jejich osidel aspoň nedospělou mládež, která za svůj fanatismus bude nyní těžce pykati. I při jiných přestupcích bude nutno postupovati přísně, aby toto zlo, které se začíná již nebezpečně rozlézati, bylo vymýceno.

V pondělí přihodila se v týneckém hřebčinci tato nehoda: Ve stáji nachází se také lůžec Nonius č. 301. Měl být zaveden. Při příchodu ošetřovatele pokoušel Nonius napřed vedle stojícího dřeva a pak vrhl se na ošetřovatele Jos. Karasu; zakousl se mu do pravé ruky u ramene a brádkou rýpl se mu

o stavbě Husova sboru, o němž jsme již referovali, podali zprávy funkcionáři: K. Kapoun jednatelskou, Fr. Dvořák pokladní, R. Hofrichter pokladní stav odboru, A. Heinrich zprávu matrikáře, Fr. Obrtel hospodářskou, V. Pešák za „Pobečvana“ a posl

Příloha 4 Ukázka novinových článků o Církvi Ducha svatého

Rozmanitosti.

Rádění »duchařů« na Moravě. Pro samé nejrůznější pokusy, jak potlačit anebo aspoň ujařmit katolíky, zapomíná se na veliký vzrůst blouznivců, potřeštěnců a fanatických násilníků, kteří jsou skutečným a nejdůležitějším ohrožením pořádku a klidu ve státě. Která pak na př. strana radikální tak soustavně bojuje proti široce rozrostlé kokotici pověr spiritistických?

Stále zřetelněji patrné, že čím více se zehčuje pravá víra, tím výše vyšlehávají čadivé plameny pověry. Na Moravě vznikla fanatická sekta Karla Studenta; přívrženci její jsou obecně zváni »duchaři«. V Němčicích a v celém okolí přede dvěma týdny vzkypělo veliké rozhořčení nad vandalismem těch lidí, kteří rozbili celou řadu křížů, zvláště o samotě stojících na cestách polních. Četnictvo zatkló šest mladých provinilců (3 dívky a 3 jinochy). Ti se přiznali k svým činům s cynickým smíchem. Ještě dodávali, že jejich uvěznění nebude překážkou dalšímu rozbíjení, protože budou pokračovati v díle zákonném jiní jejich druhové z »církve Kristovy« (jak si ta společnost blouznivců říká), kterých prý je dosti. Prý bratr Karla Studenta Adolf (propuštěný z blázince) přinesl vzkaz »Ducha svatého«: »Hodina jest, aby bylo dílo započato.«

Kříže povaleny také na Nezamyslicku a Tišínku. »Duchaři« vyhrožují, jakmile »Duch svatý z Kroměříže« (jímž míní Karla Studenta) pokyne, že budou i páliť. V Němčicích nařízeny noční hlídky hasičské.

Členové »Kristovy církve« neposílají děti do školy už dvě leta přes všechno žalářování, odpírají platiti daně a nadávají úřadům.

Taková jest ozvěna různých hokuspokusů s »reformou«. Kterákoli společnost ryčně provolávala, že jejím úkolem je boj proti Římu, byla buď podporována anebo blahovolně trpěna od těch vlivných lidí, kteří přece zcela jasně poznávali, kam ustavičná negace a potírání kladných hodnot duchovních vede. Když »duchaři« pozorovali, jaké přízvi se těší i ty různé sekty, které se k nám vetřely z ciziny, řekli si: Proč bychom také my neměli užívati samostatného, volného sebeurčení? A eckťfina toho sebeurčení se vybijí činy takovými, které netoliko znamenají rušení veřejného pořádku a drzé přestupování zákonů, nýbrž sahají i na kořeny politické stability státu.

Není hospodářství jako hospodářství. Když brzy po převratu ve většině okresů socialisté ujal se vlády, nebyl ani okres hlínecký od nich ušetřen. Okresní zastupitelstvo i zde bylo rozpuštěno a jmenována správní komise. Předsedou této jmenován sociální demokrat pan učitel Z...

Praxe moderních církví.

Není třeba upozorňovati, jak celá tato nauka československých o svátostech je stejně jako všechno učení moderních církví prosáklá egocentrismem, v němž prius, aktivní činitel, jest člověk, kdežto Bůh, i při všem zdánlivém uctívání Jeho, jest pouze jakousi tajemnou a passivní vesměrnou silou, jíž se člověk po své vůli zmocňuje a v sobě ji zkonkrétňuje, která s ním se vyvíjí a s ním roste. Patriarcha zdejších unitářů a předseda loňského kongresu pro náboženský pokrok N. F. Čapek ve své brožurce „Bůh anebo člověk“ o tomto pokrokářském božstvu vypráví toto: „Katolictví a orthodoxní protestantství učí, že Bůh se vtělil v jednom člověku, Ježíši, který jediný mezi lidmi je Bohem — já naproti tomu věřím, že Bůh je vtělený v každém člověku, a že Bůh a člověk jsou v podstatě jedno. — Bůh je makrokosmos a člověk mikrokosmos. Člověk je totéž, co Bůh, jenže v malém; Bůh, který není v člověku, není nikde a Bůh, který jest, jest zároveň v každém člověku. On byl Husem v Husovi, Komenským v Komenském, Havlíčkem v Havlíčkovi, Dvořákem v Dvořákovi. Je vtělený ve všech prorocích, umělcích, učencích, řemeslnících; ve všech dělnících ducha i ruky; jeho srdce lásky bije v matkách a otcích, i dětech...“ A na jiném místě píše: „Pomalu s velkými bolestmi rodí se na zemi pravý Kristus, pravý člověk, který je si vědom, že je manifestací Boha, že ten samý Bůh je ve všech, a dokud ho všichni v sobě nepoznají, a neuvítají, lidstvo bude lkát a trpět.“ — Tuto vysokou, rouhavou filosofii uzavírá zmíněný autor vyjádřením, že jím založená sekta: „Svobodné Bratrství“ je snahou, najít v člověku pravého člověka a pravého Boha, a na té sounáležitosti zakládati novou společnost.“

Takovouto pantheistickou, všehochutovou o-

— ČECH —

máčkou krmí unitářské pohlavárstvo své, po poznání hladovějící zástupy. Pan Čapek rozhodl, že Bůh, který není v člověku, není nikde a basta — to platí — kdo věří jinak, je zpátečník a pitomec. Svobodné Bratrství je tou společností, která se zabývá hledáním pravého „Boha“ a pravého člověka v člověku — přejme jí k této těžké, úmorné práci mnoho zdaru — nyní, kdy podařilo se jí získati pomoci československých, jistě že to půjde snázeji —

Jsou-li v církvi československé svátosti jen pouhými náznaky, symboly, je to úplně pochopitelné, neboť i zde osvědčují se slova Páně: jak jsi uvěřil, stalo se tobě! Českoslovenští svým pyšným a kategorickým: neuznáváme! nevěříme! svévolně přefali spojení se zdrojem má: os: i s pravou a jedinou Církví Kristovou a to jejich „neuznávám“, „nevěřím“, vzrůstalo, šířilo se do takových rozměrů, že dnes již nic z posvátných odkazů tradičního křesťanství nenazývají svým — všechno zžíravá analýsa a skepse rozleptala, pohltila.

Nelze jinak vysvětliti, nežli rozumovým zatemněním, četné nelogičnosti jichž se vyznavači moderních náboženství dopouštějí, a tak je tomu i v tomto případě. I oni, plagiátoři křesťanství, vyzdvihují víru, co nejmocnější, duchovní tvůrčí sílu, ačkoli ta jejich víra je pouhou přirozenou silou lidské duše, jež má své určité vzepětí, přes které se nedostane; u jednoho je toto vzepětí větší, u jiného menší. Není to však víra nadpřirozená, dar milosti Boží, jehož se dostává pokorně věřícím křesťanským duším, spojeným se zdrojem zjevené, věčné pravdy, neboť víra těchto duší nezná hranic, stále vzrůstá, zavlažována jsouc rosou milosti Boží. (Pokrač. příště.)

Liberalní náboženství

Unitářství je nesmírně zajímavé náboženské hnutí. Je skoro tak staré, jako katolická církev sama, protože už od jejich počátků ariáni — předchůdci unitářských sociálních, velmi ostře potírali učení o trojici. Krutě pronásledováno, udržovalo se unitářské hnutí přese všechny překážky, mohutnělo všude tam, kde byla jen trochu větší náboženská svoboda, a stokrát ubito, vzchopilo se k životu vždy znovu.

Dnešní **unitářství** pohybuje se už na rozhraní mezi náboženstvím a faktickou nevěrou. Někteří z amerických unitářů jsou v pravém smyslu slova laickými kazateli, a v jejich shromážděních přednášejí i členové Volné myšlenky.

Československé **unitářství** zavedl u nás Norbert Čapek. Jaroslav Šíma, jeden z ideových vůdců tohoto hnutí, napsal právě za spolupráce Čapkova a Hašploví programovou knížku **unitářství** pod názvem »Tvůrčí náboženství«.

Přečteme-li programovou část, první dojem, který nám máme, že **unitářství** je učení sice velmi ušlechtilé, ale také velmi neurčité.

Unitáři zamítají obvyklé církevní představy boha a učí, že »bůh je přítomen a činný v každém tvořivém projevu života lidského i mimolidského vůbec. Slovo bůh neradi užívají, protože se k němu pojí mnoho pověrečných představ.

Zlo na světě podle nich nezpůsobil bůh, nýbrž »nemalost nebo nedodržování věčných zákonů tohoto světa. Nemoci jsou dílem neznalosti nebo neopatrnosti, války a bída dílem mravní nevyspělosti, vědomého konání zla některými lidmi, často i chybných sociálních řádů«.

Unitáři se domnívají, že tím zbavují boha odpovědnosti za zlo. Odkud je tedy zlo? Proč jsou lidé nevědomí a nemravní? Proč nedovedou vyléčit například rakovinu a jiné nemoci?

Nedovede-li nás bůh uchránit od zlého, nebo je-li — jak by se z těchto výkladů zdálo — bezmocný vůči původnímu zlu, jak máme uvěřit, že působí naše dobro? Není-li odpověden za všechno zlé, pak je přece pravděpodobnější, že není odpověden ani za všechno dobré, že zkrátka jsme odpovědní nikoli bohu, nýbrž sobě.

Člověk má podle unitářského učení usilovat o svou spásu. Spása v unitářském smyslu je »pochopit smysl života a naplnit jej podle svých sil«. Smysl života je nekonečný vývoj v bohu, jeho nekonečné tvoření a vyjadřování. A smyslem lidského života je, aby bral podíl na tomto božím životě a podle svých nejlepších schopností přispěl k zdokonalení sebe sama a okolního světa«.

Kdyby se napsala docela prostě poslední věta a vynechal ten »věčný vývoj v bohu«, bylo by všechno mnohem jasnější. Nebylo by pak ani potřeba říkat, že člověk má pro svou spásu usilovat o to, aby zřetelněji poznával vůli Nejvyššího a s ním spolupracoval.

Co je vůle nejvyššího, a jak ji máme poznávat? Forquemada byl jistě hluboce a pevně přesvědčen, že plní jeho vůli, když posílal na smrt kacíře a mohamedánské vojevůdce právě tak, snad i Pius XI., když podporuje Mussoliniho v jeho habešské válce, a stejně Studentova sekta na Moravě, která odpírala platit daně. Plní vůli nejvyššího nynější ruský režim, plní ji sociální demokraté nebo prezident Roosevelt?

Všechna svízela takových náboženských učení jako

K R Á T K É G L O S Y

K mezinárodnímu kongresu bude vydán ještě během ledna krásný trojbarevný plakát prof. Fr. Ketzka. Plakát představuje náš odznak — macešku, která šíří kolem sebe v temnu jasno příštího svítání.

Dr. Karel Kramář, vynikající vůdce dnešní pravice, oslavil svoje 75. narozeniny. Kramář je zajímavým představitelem předválečné národní politiky, která byla převážně negativní, obranná a málo tvůrčí. Když bylo po převratu nutno dělat kladnou demokratickou politiku, nedovedl se dr. Kramář už přizpůsobit novým metodám. Proto měl po převratu tolik neúspěchů.

Ve jmenování dra Kašpara kardinálem, a v různých »milostech«, jimiž nyní Vatikán obšťastňuje demokratické státy, vidí mnozí příznaky změny římské politiky: Pius XI. prý už nevěří v trvalost fašistických režimů a bojí se zvláště o Itálii, kde od vypuknutí války jsou další osudy fašismu nejisté. A tak ve Vatikánu chtějí prý mít druhé železko v ohni pro případ, že by jejich spoléhání na fašismus selhalo. Proč ne? U této tak svaté a falešné společnosti je všechno možno.

Je **unitářství** záleží v tom, že projevy boží poznáme až když už se něco stalo. Co bylo dobré, to je dílo boží, a co bylo špatné, to zkrátka zavinila lidská neznalost nebo nedostatek mravního citění či sociálních řádů.

Ale nevíme-li dnes, co se má dělat, aby bylo lépe, a aby nastal pokrok, ve který unitáři tak pevně věří, bůh nám v tom nepomůže. Jinými slovy, představa boha v unitářském učení je vlastně zbytečná.

Z tohoto základního rozporu, z neurčitosti, ve které nechává unitářský bůh člověka, plyne i další neurčitost celého programu.

Nemáme jasné představy o unitářské morálce, ani o tom, jak chápou sociální problémy, jak se dívají na postavení člověka ve společnosti a co má člověk konkrétně dělat, aby byl »spasen«. **Unitářství** má ještě mnoho společného s křesťanskými církvemi v tom, že se obrací zase především skoro jen ke člověku, jako jednotlivci, a že nechápe svou morálku a svoje učení sociálně.

Jinak ovšem je na unitářích sympatická jejich snášelivost vůči všem lidem odchvlného názoru, jejich životní optimismus, věřící ve vítězství dobra, jejich naprosté uznávání vědy a vědeckých poznatků, jejich výzva ke službě člověku. Unitáři popírají autoritu bible, Ježíše uctívají jen jako velkého člověka, nevěří v žádné zázraky, nemají žádných dogmat, jejich modlitby jsou poměrně velmi laické.

Československé **unitářství** jak jsme už řekli, je dnes na rozhraní mezi bezvěrečtím a náboženstvím. Je to rozhraní velmi nebezpečné. Náboženská společnost hodně liberalní se může snadno stát liberalistickou, a názorová neurčitost se může lehko změnit v neurčitost mravní.

Uniknou tomuto nebezpečí unitáři? To ukáže jejich další vývoj. Neboť na Šimově knížce všechno navzděkuje tomu, že čsl. **unitářství** je u nás teprve na prvních stupních vývoje.

L. Milde.